

Złożenie pracy online:
2022-02-27 21:40:37
Kod pracy:
11273/39173/CloudA

Łukasz Sacha
(nr albumu: 24334)

Praca licencjacka

Analiza ilości i przyczyny przestępstw „na wnuczka” w latach 2018-2020 w oparciu o dane statystyczne Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie.

Analysis of the number and causes of The „grandchild” crimes in 2018-2020 based on statistical data of District Police in Krakow.

Wydział: Wydział Zamiejscowy w Tarnowie

Kierunek: Zarządzanie

Specjalność: specjalista ds. administracji publicznej

Promotor: prof. WSB-NLU dr hab. Tadeusz Mędzelowski

Streszczenie

Niniejsza praca ukazuje zjawisko przestępstwa „na wnuczka” w latach 2018 – 2020 w oparciu o dane Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie. W różnych publikacjach występują różne pojęcia przestępstwa „na wnuczka”, niemniej jednak wszystkie są do siebie podobne. Można wyróżnić między innymi przestępstwa „na policjanta”, „na prokuratora”. Społeczeństwo polskie starzej się, wyłudzenie pieniędzy od osób starszych nie traci na popularności. Marginalizację problemów osób starszych wykorzystują oszuści dla własnych celów aby wzbogacić się czyimś kosztem. Za pomocą metody „na wnuczka”, „na policjanta” oraz „na prokuratora” oszuści wykorzystując łatwowierność, pragnienie bycia potrzebnym, opieki nad rodziną i zaufanie do autorytetu doprowadzają swoje ofiary do powierzenia im oszczędności życia. Na oszustwa najbardziej narażeni są ludzie mieszkający samotnie, bez rodziny oraz w podeszłym wieku. Ludzie w podeszłym wieku najczęściej nie zdają sobie sprawy z zagrożenia i z typową dla siebie otwartością chętnie nawiązują kontakty z obcymi. Policja nigdy nie prosi o przekazywanie pieniędzy lub kosztowności obcym osobom ani policjantom.

Słowa kluczowe

osoby starsze, oszuści, łatwowierność, pieniądze, zaufanie, pokrzywdzony, podejrzan

Abstract

This work shows the phenomenon of the "granddaughter" crime in 2018-2020 based on the data of District Police in Krakow. In various publications there are different concepts of the "granddaughter" crime, however, they are all similar to each other. We can distinguish, inter alia, crimes "against the policeman", "against the prosecutor". The Polish society is getting older, extorting money from the elderly people is still popular. The marginalization of this problem is used by fraudsters for their own purposes to enrich themselves at someone's expense. Using the "granddaughter", "policeman" and "prosecutor" methods, fraudsters take advantage of credulity, the desire to be useful, taking care of the family and trust in authority and lead their victims to give them life savings. People who live alone, without a family and in the elderly age are most at risk of being scammed. Elderly people are most often unaware of the threat and are eager to establish contacts with strangers with their usual openness. The police will never ask you to transfer money or valuables to strangers or police officers.

Keywords

elderly people, frauds, credulity, money, trust, aggrieved person, suspect

Streszczenie

Niniejsza praca ukazuje zjawisko przestępstwa „na wnuczka” w latach 2018 – 2020 w oparciu o dane Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie. W różnych publikacjach występują różne pojęcia przestępstwa „na wnuczka”, niemniej jednak wszystkie są do siebie podobne. Można wyróżnić między innymi przestępstwa „na policjanta”, „na prokuratora”. Społeczeństwo polskie starzej się, wyłudzenie pieniędzy od osób starszych nie traci na popularności. Marginalizację problemów osób starszych wykorzystują oszuści dla własnych celów aby wzbogacić się czyimś kosztem. Za pomocą metody „na wnuczka”, „na policjanta” oraz „na prokuratora” oszuści wykorzystując łatwowierność, pragnienie bycia potrzebnym, opieki nad rodziną i zaufanie do autorytetu doprowadzają swoje ofiary do powierzenia im oszczędności życia. Na oszustwa najbardziej narażeni są ludzie mieszkający samotnie, bez rodziny oraz w podeszłym wieku. Ludzie w podeszłym wieku najczęściej nie zdają sobie sprawy z zagrożenia i z typową dla siebie otwartością chętnie nawiązują kontakty z obcymi. Policja nigdy nie prosi o przekazywanie pieniędzy lub kosztowności obcym osobom ani policjantom.

Słowa kluczowe: osoby starsze, oszuści, łatwowierność, pieniądze, zaufanie, pokrzywdzony, podejrzany

Abstract

This work shows the phenomenon of the "granddaughter" crime in 2018-2020 based on the data of District Police in Krakow. In various publications there are different concepts of the "granddaughter" crime, however, they are all similar to each other. We can distinguish, inter alia, crimes "against the policeman", "against the prosecutor". The Polish society is getting older, extorting money from the elderly people is still popular. The marginalization of this problem is used by fraudsters for their own purposes to enrich themselves at someone's expense. Using the "granddaughter", "policeman" and "prosecutor" methods, fraudsters take advantage of credulity, the desire to be useful, taking care of the family and trust in authority and lead their victims to give them life savings. People who live alone, without a family and in the elderly age are most at risk of being scammed. Elderly people are most often unaware of the threat and are eager to establish contacts with strangers with their usual openness. The police will never ask you to transfer money or valuables to strangers or police officers.

Keywords: elderly people, frauds, credulity, money, trust, aggrieved person, suspect

SPIS TREŚCI

Wstęp.....	2
ROZDZIAŁ 1 Ustawowe znamiona przestępstwa oszustwa.....	4
1.1 Pojęcie przestępstwa oszustwa.....	4
1.2 Przedmiot ochrony.....	6
1.3 Strona przedmiotowa.....	6
1.4 Podmiot i strona podmiotowa.....	7
1.5 Formy stadialne i zjawiskowe przestępstwa oszustwa.....	8
1.6 Konsekwencje prawno – karne przestępstwa oszustwa.....	11
ROZDZIAŁ 2 Zjawisko oszustwa we współczesnym świecie.....	12
2.1 Wstęp.....	12
2.2 Mechanizm działania sprawców.....	13
2.3 Szczegółowa charakterystyka działań sprawców w metodzie na wnuczka – modus operandi sprawców.....	15
2.4 Kierunki działań zapobiegawczych.....	18
2.5 Przykład Hossa – twórcy przestępstwa na wnuczka.....	19
ROZDZIAŁ 3 Przestępstwo oszustwa w świetle danych statystycznych Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie.....	22
3.1 Demografia osób narażonych na oszustwo na wnuczka	22
3.2 Rozkład geograficzny oszustwa.....	25
3.3 Analiza czasu występowania oszustwa	27
3.4 Sposób działania sprawców oraz stosowane legendy.....	29
3.5 Dotkliwość oszustw.....	32
3.6 Oszustwa w ujęciu czynów dokonanych i niedokonanych.....	33
3.7 Działania profilaktycznie i prewencyjne.....	36
PODSUMOWANIE.....	38
BIBLIOGRAFIA.....	39-40
SPIS RYSUNKÓW, TABEL, WYKRESÓW.....	40

Wstęp

Niniejsza praca składa się z trzech rozdziałów, w których ukazano zjawisko oszustwa „na wnuczka” jako jednego z czynników oszustw w latach 2018-2020, w oparciu o dane statystyczne z Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie.

Oszustwa metodą „na wnuczka” są dobrze znane polskiej policji, ale w Niemczech, Austrii i Szwajcarii proceder ten osiągnął skalę niemal przemysłową pod koniec lat 90. Przepięstwo oszustwa może dotknąć każdego człowieka niezależnie w jakim jest wieku. W przypadku przestępstwa „na wnuczka” są to najczęściej osoby w podeszłym wieku, które dzięki socjotechnicznym trikom są owijane wokół palca. Trudno jest zrozumieć, dlaczego ludzie krzywdzą osoby w podeszłym wieku, które niejednokrotnie przez całe życie oszczędzały pieniądze. Staramy się znaleźć przyczynę takiego zachowania, osoby starsze są nauczone i przyzwyczajone do pomocy rodzinie oraz innym osobą gdy wymaga tego sytuacja. W ostatnich latach bardzo często Policja oraz inne instytucje za pośrednictwem środków masowego przekazu informują, że Policja nigdy nie prosi o przekazanie pieniędzy. Najważniejszym z punktu widzenia terminu „oszustwa” jest regulacja prawa karnego zawarta w Kodeksie karnym, w rozdziale XXXV.

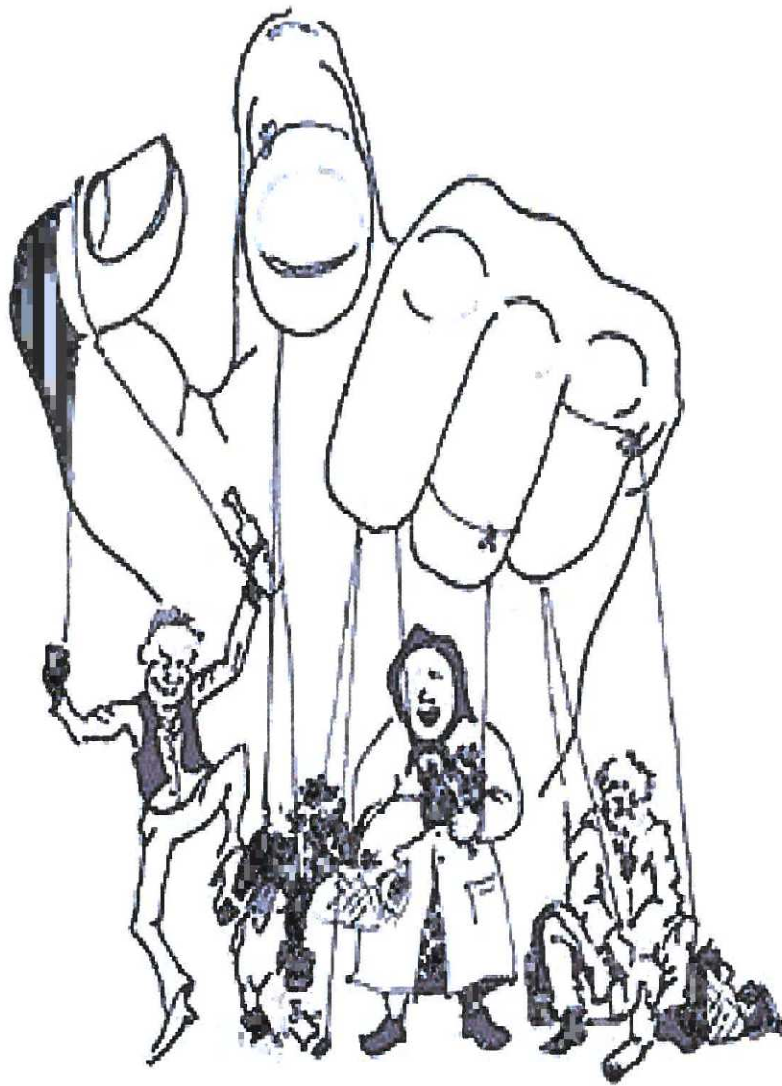
W rozdziale pierwszym wskazano analizę przestępstwa oszustwa w świetle aktualnego stanu prawnego. W tej części opisano znamiona przestępstwa oszustwa w oparciu o poglądy doktryny i tezy z orzecznictwa. Ponadto, szczegółowo opisano formy stadialne przestępstwa oszustwa.

W rozdziale drugim opisano zjawisko oszustwa we współczesnym świecie, uwzględniając mechanizm działań sprawców. Wskazano również na możliwe kierunki działań zapobiegawczych.

W rozdziale trzecim zaprezentowano statystyczny obraz przestępstwa oszustw za lata 2018-2020. Wskazano wnioski wynikające z analizy pozyskanych danych statystycznych prowadzonych przez Komendę Wojewódzką Policji w Krakowie.

Pracę kończy podsumowanie obejmujące najistotniejsze zagadnienia związane z tematem pracy.

Rozdział 1

Ustawowe znamiona przestępstwa oszustwa.

1.1 Pojęcie przestępstwa oszustwa

Jednym z najczęściej popełnianych czynów wobec osób w podeszłym wieku jest oszustwo. Ustawodawca penalizuje przestępstwo oszustwa w artykule 286 Kodeksu karnego, w Rozdziale XXXV zatytułowanym „Przestępstwo przeciwko mieniu”. Jego treść brzmi następująco:

„Art. 286. § 1. Kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, doprowadza inną osobę do niekorzystnego rozporządzenia własnym lub cudzym mieniem za pomocą wprowadzenia jej w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto żąda korzyści majątkowej w zamian za zwrot bezprawnie zabranej rzeczy.

§ 3. W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 4. Jeżeli czyn określony w § 1–3 popełniono na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego”

Przepis art. 286 kodeksu karnego nie uściśla, w jaki sposób może dojść do wprowadzenia w błąd. Wynika to przede wszystkim różnorodnych metod komunikowania się we współczesnym świecie. Zatem może nastąpić w formie ustnej, pisemnej, za pomocą środków porozumiewania się na odległość czy nawet poprzez czynności dorozumiane. W doktrynie jako przykład takich zachowań podaje się umieszczenie rzeczy bezwartościowej wśród wartościowych czy wręczenie weksla jako formy zapłaty mimo braku środków finansowych. Niekiedy możemy mieć także do czynienia z sytuacją, gdy wprowadzenie w błąd nie będzie opierało się jedynie na jednej czynności, ale na całym ich ciągu. W takim zestawieniu mogą mieszać się ze sobą wiadomości nieprawdziwe z prawdziwymi, które mają za zdanie uprawdopodobnić fałsz.

Powyższe tezy znajdują również potwierdzenie w orzecznictwie. W miejscu tym warto przytoczyć fragment uzasadnienia wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 20 października 2011 r., sygn. akt: II AKa 145/11, gdzie czytamy:

„Wprowadzenie w błąd jako znamię czynności wykonawczej oszustwa polega na doprowadzeniu do rozbieżności między obiektywną rzeczywistością a wyobrażeniem o niej lub jej odbiorem w świadomości pokrzywdzonego. Chodzi o szeroki zakres zachowań kłamliwych jako źródła wprowadzenia w błąd co do okoliczności istotnych, więc tych, które są przyczyną niekorzystnego rozporządzenia mieniem. (...) Sposób wprowadzenia w błąd może być rozmaity. Zamierzony cel sprawcy może być osiągnięty przy użyciu słowa, dokumentów lub innych przedmiotów bądź zachowania się sprawcy. Podstępne zabiegi mogą ograniczyć się nie tylko do jednokrotnego kłamstwa, ale mogą też wiązać się z całą gamą zachowań (w tym zaniechań) mających na celu wywołanie błędu pokrzywdzonego lub utrzymanie go w błędzie. Podstępne zabiegi mogą występować obok okoliczności prawdziwych lub mogą być powiązane z zatajeniem pewnych, istotnych okoliczności. Wprowadzeniem w błąd może być więc każde zachowanie powodujące błędną ocenę rzeczywistości adresata tych podstępnych zabiegów. Obojętne jest, czy pokrzywdzony mógł sprawdzić prawdziwość twierdzeń sprawcy, czy mógł wykryć błąd przy dołożeniu znikomej nawet staranności. Łatwowierność pokrzywdzonego nie wyłącza karygodności wprowadzenia go w błąd.”.

Należy zatem mieć na względzie, że znamię „wprowadzenia w błąd” jest niezwykle pojemne, a to czy pokrzywdzony mógł wykryć błąd przy dołożeniu choćby znikomej staranności, pozostaje zasadniczo bez znaczenia pod kątem odpowiedzialności karnej za oszustwo z art. 286 kodeksu karnego. Jak zauważył Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 26 czerwca 2003 r., sygn. akt: V KK 324/02:

„Przepis art. 286 § 1 KK nie wymaga ustalenia podejmowania przez sprawcę szczególnych, spektakularnych czynności. Wystarczające jest bowiem ustalenie jakiegokolwiek działania, które może spowodować błędne wyobrażenie o rzeczywistości u osoby rozporządzającej mieniem.”.

W tym kontekście warto również przytoczyć stanowisko Sądu Apelacyjnego w Katowicach, wyrażone w wyroku z dnia 9 grudnia 2016 r., sygn. akt: II AKa 412/16, zgodnie z którym:

„dla przestępstwa oszustwa nie ma potrzeby wykazywania, iż w chwili zawierania umowy sprawca nie miał zamiaru wywiązać się z zobowiązania. Wystarczającym jest ustalenie, że pokrzywdzony nie zawarłby umowy, gdyby wiedział o okolicznościach, które były przedmiotem wprowadzenia go w błąd przez sprawcę. Do wprowadzenia w błąd skutkującego niekorzystnym rozporządzeniem mieniem wystarczające jest celowe wywołanie błędnego wyobrażenia o okolicznościach decydujących o rozporządzeniu lub sposobie rozporządzenia. Dla bytu przestępstwa art. 286 § 1 Kodeksu karnego okoliczność, że pokrzywdzeni mogli błędu uniknąć, czy też nie zachowali należytej ostrożności, nie jest istotna.”

1.2 Przedmiot ochrony

Przedmiot ochrony określa dobra prawne, które podlegają ochronie prawa karnego. Zdefiniowanie przedmiotu ochrony pozwala lepiej zrozumieć znamiona przestępstwa oraz określić cel przepisu karnego. Przedmiot ochrony zgodnie z art. 286 § 1 kodeksu karnego stanowi cały wachlarz pojęć związanych z mieniem czyli całokształt sytuacji materialnej podmiotu. Przez mienie należy rozumieć wszelkie prawa majątkowe, a w szczególności prawa rzeczowe (własność i ograniczone prawa rzeczowe), dla przykładu: do rzeczy ruchomych i nieruchomości, usługi, zyski, świadczenia wierzytelności czy prawa spadkowe etc. Niekorzystny charakter rozporządzenia mieniem wskazany w art. 286 § 1 kodeksu karnego może polegać zarówno na utracie tegoż mienia jaki i utracie przyszłych korzyści wynikających z działania sprawcy.

1.3 Strona przedmiotowa

Strona przedmiotowa oszustwa polega na doprowadzeniu innej osoby do niekorzystnego rozporządzenia mieniem własnym lub cudzym w celu uzyskania korzyści majątkowej. Sprawca oszustwa powinien skorzystać z trzech możliwych metod, a mianowicie wprowadzenia w błąd, wyzyskaniem błędu lub wyzyskaniem niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranych działań. Wprowadzenie w błąd polega na tym, iż sprawca swoimi czynami skierowanymi na psychikę osoby poszkodowanej doprowadza ją do mylnego wyobrażenia o stanie rzeczywistym sytuacji, nieświadomości dotyczącej zjawisk, ceny, wartości, konsekwencji prawnych i finansowych. W konsekwencji powyższego osoba taka zostaje poddana manipulacji i w sposób dobrowolny, w fałszywym przeświadczeniu dokonuje niekorzystnego rozporządzenia mieniem. Dla bytu przestępstwa nie ma znaczenia czy osoba

poszkodowana wykazała się w danej sytuacji brakiem odpowiedniej rozwagi czy wręcz lekkomyślnością. Wprowadzenie w błąd może nastąpić w różnoraki sposób, poprzez przekaz ustny, przedłożenie dokumentów, gesty, używaniu mylących określeń itp. Przedmiotem działania może być również informacje dotyczące stanu majątkowego sprawcy, jakości oferowanych i posiadanych produktów przy czym posługiwanie się przesadną reklamą nie wypełnia dyspozycji zawartych w art. 286 § 1 kodeksu karnego. Wprowadzenie w błąd może dotyczyć okoliczności wewnętrznych, a więc ze stanu, w jakim znajduje się dana osoba lub zewnętrznych w jakich okolicznościach dana osoba się znalazła, może wynikać z określonego działania bądź zaniechania (przemilczenia istotnych faktów).

W sytuacji wprowadzania w błąd sprawca sam kreuje fałszywe wyobrażenie o rzeczywistości natomiast w przypadku wyzyskania błędu to fałszywe wyobrażenie już istnieje, a sprawca wykorzystuje ten fakt i go nie koryguje, działając w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, niekorzystnej dla poszkodowanego. Wskazany błąd może dotyczyć osoby, rzeczy, zjawiska lub zdarzenia. Obowiązek wyprowadzenia z błędu danej osoby może wynikać z ustawy nakładającej obowiązek informowania o stanie rzeczy przy rozporządzeniu mieniem, z zawartej umowy lub np. obowiązujących standardów postępowania.

Następnie metodą oszustwa jest wyzyskanie przez sprawcę niezdolności do nienależytego pojmowania przez pokrzywdzonego znaczenia przedsiębranego działania. Wskazana niezdolność może wynikać z wielu czynników takich jak np. brak właściwego rozwoju psychicznego, choroba psychiczna, młody wiek, brak doświadczenia życiowego, upośledzenie umysłowe, może być stanem chwilowym lub ciągłym. W tym przypadku sprawca nie musi podejmować szczególnych zabiegów w postaci namawiania, fałszywych obietnic itp. gdyż dostatecznym jest doprowadzenie takiej osoby do niekorzystnego rozporządzenia mieniem.

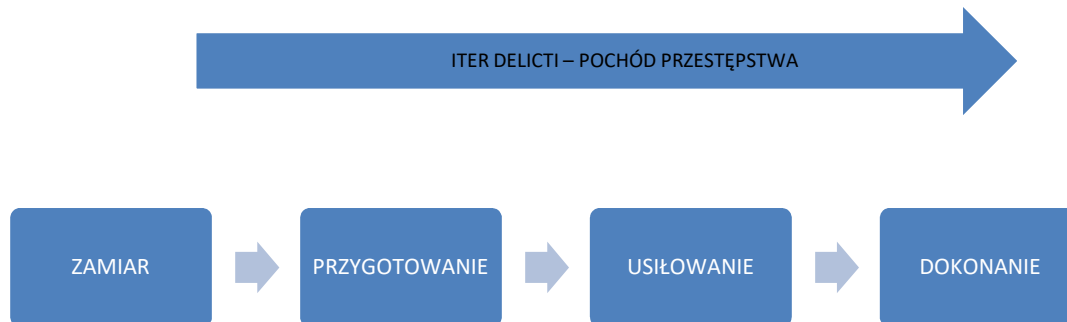
1.4 Podmiot i strona podmiotowa

Podmiot przestępstwa jest powszechny, a zatem jego sprawcą jest każda osoba zdolna do ponoszenia odpowiedzialności karnej. Przestępstwo wynikające z art. 286 § 1 kodeksu karnego jest przestępstwem umyślnym w zamiarze bezpośrednim. Przepis wymaga aby działanie sprawcy było ukierunkowane na uzyskanie konkretnej korzyści majątkowej. Zamiar bezpośredni powinien obejmować oprócz celu również sposób działania lub zaniechania sprawcy, który do osiągnięcia tego celu zmierza. Istnienie zamiaru ewentualnego wyklucza przestępstwo wynikające z art. 286 § 1 kodeksu karnego.

1.5 Formy stadialne i zjawiskowe przestępstwa – oszustwa.

Formy stadialne popełnienia przestępstwa dotyczą etapów jego realizacji. W nauce prawa karnego występują następujące formy stadialne: zamiar, przygotowanie, usiłowanie i dokonanie.

Rys. 1 Formy stadialne przestępstwa.

- 1) Zamiar jest pierwszym etapem realizacji przestępstwa umyślnego, jednakże sam w sobie nie może prowadzić do odpowiedzialności karnej w myśl zasady (łac.) cogitationis poenam nemo patitur (myśli nie podlegają osądowi). Zatem osoba która ma zamiar dokonać oszustwa lecz jego działanie kończy się tylko na zamiarze nie podlega osądowi.
- 2) Zgodnie z treścią art. 16 § 1 kodeksu karnego przygotowanie zachodzi tylko wtedy, gdy sprawca w celu popełnienia czynu zabronionego podejmuje czynności mające stworzyć warunki do przedsięwzięcia czynu zmierzającego bezpośrednio do jego dokonania, w szczególności w tymże celu wchodzi w porozumienie z inną osobą, uzyskuje lub przysposabia środki, zbiera informacje lub sporządza plan działania. Następnie § 2 wskazuje, że przygotowanie jest karalne tylko wtedy, gdy ustawa tak stanowi.
- 3) Wyróżniamy następujące przesłanki przygotowania:
 - sprawca chce popełnić czyn zabroniony (zamiar bezpośredni),
 - w celu zrealizowania swojego zamiaru sprawca podejmuje określone działania, które mają na celu zapewnienie warunków, w jakich możliwe stanie się podjęcie zachowania zmierzającego bezpośrednio do dokonania czynu zabronionego.
- 4) Istnieją dwie formy czynności przygotowawczych, określonych przez Ustawodawcę:

- przygotowanie w konfiguracji jednoosobowej (tzw. rzeczowe) polega na podjęciu przez sprawcę indywidualnie czynności, tworzących warunki do usiłowania dokonania przestępstwa niebędącym wejściem w porozumienie z innymi osobami co do popełnienia czynu zabronionego w ramach współdziałania,
 - przygotowanie w konfiguracji wieloosobowej (tzw. personalne) polega na podjęciu przez sprawcę czynności mających stworzyć warunki do przedsięwzięcia czynu zmierzającego bezpośrednio do jego dokonania polegających na świadomym zaangażowaniu osób trzecich w realizację zamiaru popełnienia przestępstwa, w szczególności na wejściu w porozumienie z innymi osobami.
- 5) Zgodnie z art. 16 § 2 kodeksu karnego przygotowanie jest karalne tylko wtedy, gdy ustawa tak stanowi. Zatem uznaje się bezkarność czynności przygotowawczych. Zgodnie z kodeksem karnym sposób ustanowienia karalności przygotowania jest dwójaki: albo ustawodawca wprowadza tzw. ogólną klauzulę karalności przygotowania albo też ogranicza karalność tylko do niektórych czynności przygotowawczych, pozostawiając pozostałe poza odpowiedzialnością karną. W myśl art. 17 kodeksu karnego nie podlega karze za przygotowanie, kto dobrowolnie od niego odstąpił, w szczególności zniszczył przygotowane środki lub zapobiegł skorzystaniu z nich w przyszłości. Ponadto w razie wejścia w porozumienie z inną osobą w celu popełnienia czynu zabronionego, nie podlega karze ten, kto nadto podjął istotne starania zmierzające do zapobieżenia dokonaniu. § 2. Nie podlega karze za przygotowanie osoba, do której stosuje się art. 15 § 1 kodeksu karnego.
- 6) Zgodnie z art. 13 § 1 kodeksu karnego, odpowiada za usiłowanie, kto w zamiarze popełnienia czynu zabronionego swoim zachowaniem bezpośrednio zmierza do jego dokonania, które jednak nie następuje. Usiłowanie zachodzi także wtedy, gdy sprawca nie uświadamia sobie, że dokonanie jest niemożliwe ze względu na brak przedmiotu nadającego się do popełnienia na nim czynu zabronionego lub ze względu na użycie środka nie nadającego się do popełnienia czynu zabronionego (§ 2). Oszustwo określone w art. 286 § 1 kodeksu karnego. jest przestępstwem materialnym, a więc skutkowym. Dla bytu przestępstwa musi wystąpić skutek, którym w tym wypadku jest niekorzystne

rozporządzenie mieniem. Do chwili, kiedy niekorzystne rozporządzenie mieniem nastąpi, mamy do czynienia jedynie z usiłowaniem oszustwa.¹

7) Przesłanki usiłowania:

a) zamiar popełnienia czynu zabronionego:

- bezpośredni/ ewentualny,
- nie jest możliwe usiłowanie w zamiarze ewentualnym takiego przestępstwa, którego dokonanie możliwe jest jedynie w zamiarze bezpośrednim,

b) zachowanie zmierzające bezpośrednio do dokonania czynu zabronionego:

- działanie/ zaniechanie,

c) brak dokonania (element negatywny usiłowania):

- w przypadku przestępstw formalnych dokonanie ma miejsce z chwilą realizacji znamienia czasownikowego, w przypadku zaś przestępstw materialnych z chwilą nastąpienia skutku określonego w przepisie.

Konsekwencje usiłowania na płaszczyźnie ustawowego zagrożenia art. 14 § 1 kodeksu karnego. Sąd wymierza karę za usiłowanie w granicach zagrożenia przewidzianego dla danego przestępstwa. W wypadku określonym w art. 13 § 2 kodeksu karnego sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet odstąpić od jej wymierzenia.

Usiłowanie: udolne i nieudolne, ma miejsce wówczas, gdy dokonanie przestępstwa od samego początku (*ex ante*) jest niemożliwe, natomiast sprawca sobie tego nie uświadamia.

Karalność usiłowania nieudolnego ograniczono do dwóch przypadków:

- 1) braku przedmiotu nadającego się do popełnienia na nim czynu zabronionego
- 2) użycia środka nienadającego się do popełnienia czynu zabronionego

Wynika zatem z tego, iż pozostałe przypadki usiłowania nieudolnego (np. użycie niewłaściwego sposobu) są w aktualnym stanie prawnym bezkarne. Brak przedmiotu wystąpi np. w sytuacji włamania do pustej kasy pancерnej czy strzału do figury woskowej, którą ktoś

¹ Szkoła Policji w Katowicach, materiały dydaktyczne, *Oszustwa metodą na wnuczka*, Wydawnictwo Szkoły Policji w Katowicach, 2012

bierze za żywego człowieka (*error in obiecto*), użycie niewłaściwego środka zaś – np. przy próbie otrucia kogoś substancją niemającą trujących właściwości czy usiłowaniu zastrzelenia drugiej osoby ze straszaka, którego sprawca używa, myśląc, że to broń palna (*error in faciendo*).

Usiłowanie

- **Ukończone** - ma miejsce wtedy, gdy sprawca zrealizował wszystkie czynności mające prowadzić do realizacji zamiaru, ale nie osiągnął skutku
- **Nieukończone** - ma miejsce wtedy, gdy sprawca nie ukończył ostatniej czynności bezpośrednio zmierzającej do dokonania

8) Dokonanie jest ostatnim etapem realizacji przestępstwa i ma miejsce kiedy sprawca zrealizował pełny zestaw znamion danego typu czynu zabronionego. Z punktu widzenia odpowiedzialności karnej sprawcy istotne jest zawsze ostatnie zrealizowane stadium, gdyż pochłania ono wszystkie poprzedzające je etapy

1.6 Konsekwencje prawno-karne przestępstwa oszustwa.

Podstawowy typ przestępstwa oszustwa zagrożony jest karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 8 lat. W wypadku mniejszej wagi (np. ze względu na nieznaczną wartość mienia, którym rozporządził pokrzywdzony) zagrożenie karą jest mniejsze i sięga 2 lat pozbawienia wolności. Sąd może w tym wypadku skazać sprawcę oszustwa na grzywnę lub karę ograniczenia wolności. W wypadku gdy mamy do czynienia z mieniem znacznej wartości (powyżej 200 000,00 złotych o której wspomina art. 115 § 5 kodeksu karnego) zagrożenie karą za oszustwo wówczas jest surowsze i wynosi od roku do 10 lat pozbawienia wolności (art. 294 § 1 kodeksu karnego). Warto pamiętać, że wobec sprawcy oszustwa, który dobrowolnie naprawił szkodę w całości lub w znacznej części sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary. Jeśli szkoda została naprawiona w całości, sąd może nawet odstąpić od wymierzenia kary.

Rozdział 2

Zjawisko oszustwa we współczesnym świecie.

2.1 Wstęp

Zjawisko oszustwa jest niezwykle powszechne we współczesnym świecie i dotyczy wielu dziedzin życia. Oszuści wykorzystują przeróżne techniki manipulacji w celu osiągnięcia korzyści, wykorzystując nasze zaufanie do ludzi. Dodatkowo, obecny postęp technologiczny daje oszustom pole do działania stając się instrumentem w tym procederze. Terminem powszechnie znanym jest oszustwo na tzw. „wnuczka”, jednakże obecnie oszustwo to znane jest także pod nazwą: „na policjanta”, „Na prokuratora”, „na urzędnika”. Sprawcy tego przestępstwa są osobami wyspecjalizowanymi w technikach manipulacji w szczególności osób starszych, które nieświadome zagrożenia przekazują oszustom nierzadko oszczędności całego swojego życia. Tak zwane socjotechniki mają ogromny wpływ na zachowanie człowieka, a dotyczą sytuacji codziennych (np. w reklamie, polityce). Mniej lub bardziej świadomie ulegamy wpływom otoczenia, co niestety wpływa na ilość zgłaszanych zdarzeń o charakterze przestępczym. Przystępstwo do którego niejednokrotnie sprawca nie potrzebuje dużych nakładów finansowych lub rzeczowych. Sprawca sam w internecie może przeczytać, zapoznać się w jaki sposób musi przeprowadzić rozmowę z osobą w podeszłym wieku aby ją oszukać. W opisywanym przestępstwie wystarczy posiadać telefon komórkowy który wcześniej nie łączył się z inną kartą sim oraz nową kartę sim zakupioną na tzw. słupa. Z uwagi, iż problem zakupu karty SIM bez rejestracji danych został dostrzeżony przez ustawodawcę od kilku lat zakup karty sim wiąże się z okazaniem w sklepie dowodu osobistego osoby która dokonuje zakupu w celu zarejestrowania karty SIM na daną osobę. Przed kilkoma laty wystarczyło kupić kartę sim w kiosku i korzystać z niej będąc zupełnie anonimowy. W związku z powyższym sprawcy oszustw aby nie zostać złapanym zakupują karty na wcześniej opisanych słupów. Osobami takim w szczególności są osoby bezdomne z problemami alkoholowymi oraz osoby w trudnym położeniu finansowym. Takie osoby za drobną opłatę potrafią dokonać zakupu karty SIM na swoje dane i przekazać ją osobie która o takie coś prosiła. Takie osoby w zdecydowanej większości nie zdają sobie sprawy do jakich celów posłuży zakupiona karta SIM na jej dane. Tak zwane „słupy” już w trakcie postępowania karne gdy są przesłuchiwane w charakterze świadków przekazują że nie mieli pojęcie do jakich celów posłuży komuś karta SIM zakupionych na ich dane. Sprawcy również

z uwagi na dostępność na różnych portalach ogłoszeniowych zakupują karty SIM z różnych krajów co również uniemożliwia powiązanie ich z danym numerem telefonu komórkowego. Dużą rolę w przestępstwie dokonywanym na osobach starszych mają również tzw. kurierzy. Osoby takiej znajdują pracę w internecie lub w gazecie i są nieświadome tego w jakim procederze będą uczestniczyć. W większości przypadków takiej osoby nie mają nic wspólnego z osobami które odpowiadają za całokształt przestępstwo nie znają tych osób mają one jedynie zadanie odebrania „paczki”, „torebki” lub „siatki” w której znajdują się pieniądze i przekazanie je w wyznaczone miejsce w którym to już znajduje się kolejna osoba biorąca udział w oszustwie.

2.2 Mechanizm działania sprawców.

Mechanizm działania sprawców przestępstwa oszustwa obejmuje szeroki wachlarz zachowań, które zdaniem M. Wojciechowskiego determinowane są kontekstem sytuacji, podatnością wiktymologiczną pokrzywdzonych czy też pomysłowością i kreatywnością samego oszusta.² Obecnie przestępstwo oszustwa jest ściśle powiązane z przestępstwem kradzieży. W tym miejscu należy wskazać na czym polegają najczęściej występujące metody stosowane przez oszustów i jakie są sposoby im przeciwdziałania.

1. **Metoda „na pomoc społeczną”** – w tym przypadku oszust przedstawia się jako pracownik opieki społecznej i informuje właściciela mieszkania, że została mu przyznana zapomoga w określonej kwocie. Wypłata zapomogi będzie jednak możliwa dopiero po rozmienieniu pieniędzy przez właściciela mieszkania. Wtedy właściciel nieświadomie wskazuje oszustowi, gdzie przechowuje pieniądze w swoim mieszkaniu, a sprawca pod pozorem np. pragnienia, prosi właściciela mieszkania o podanie szklanki wody. Gdy właściciel mieszkania wychodzi do kuchni, złodziej wiedząc już gdzie znajdują się pieniądze okrada mieszkanie.
2. **Metoda „na urzędnika” i metoda „na gazownię”** – oszust podaje się za pracownika gazowni, administracji itp., który okazuje sfałszowane dokumenty wskazując, że lokator musi dopłacić pieniądze za gaz, za mieszkanie, za wodę lub za ogrzewanie. W tej sytuacji lokator wyjmuje pieniądze, pokazując tym samym, gdzie przechowuje oszczędności. Następnie fałszywy inkasent odwraca uwagę lokatora, nakazując mu wykonanie jakiejś czynności, np. odczytu wskazań gazomierza, a sam w tym czasie

² M. Wojciechowski, M. Hausman, *Oszustwa metodą „na wnuczka”*. Rola analizy kryminalnej w procesie wykryczym, „Policja” 2010

dokonuje kradzieży pieniędzy ze wskazanego wcześniej miejsca lub osoba która przysłał z nim i mu w tym pomaga. Warto podkreślić, że w takich sytuacjach należy zażądać okazania legitymacji służbowej od takiej osoby podającej się za przedstawiciela danej instytucji w celu zweryfikowania czy jest ona pracownikiem danej instytucji. W razie jakichkolwiek wątpliwości można zażądać umówienia na inny termin, sprawdzając uprzednio w odpowiedniej instytucji wiarygodność inkasenta.

3. **Metoda „na kupca”/„handlarza”** – w tym wypadku oszust może przedstawiać się jako obnośny sprzedawca (akwizytor), najczęściej będą to co najmniej dwie osoby. Kiedy oszuści zostają wpuszczeni do mieszkania, jeden z nich dokonuje prezentacji produktu, a drugi ze sprawców oddala się pod pozorem nagłej potrzeby udania się do toalety sprawdzając pozostałe pomieszczenia w poszukiwaniu pieniędzy oraz innych wartościowych przedmiotów. Niekiedy mogą mieć na celu również oszacowanie wartości mienia znajdującego się w mieszkaniu oraz rozpoznanie stanu zabezpieczenia mieszkania, by w późniejszym terminie dokonać włamania. Aby ustrzec się przed tego typu metodą działania oszustów, jeżeli już koniecznie transakcja musi być zawierana w miejscu zamieszkania, należy umawiać się na taki termin, w którym w mieszkaniu będą co najmniej dwie osoby.
4. **Metoda „na robotnika”** – oszust przychodząc do mieszkania może twierdzić, że chce coś sprawdzić lub naprawić, może też oferować wykonanie jakiejś drobnej usługi, jednak jego podstawowym celem jest znalezienie pieniędzy, cennych przedmiotów, a następnie ich kradzież. W tym wypadku warto sprawdzić wiarygodności firmy, zasięgnąć informacji na temat jakości i cen świadczonych usług, albowiem składana oferta nie musi być wcale najkorzystniejsza. Gdy zlecamy wykonanie usługi, należy zawsze spisać umowę wstępną na wykonanie określonych czynności, określając w niej wysokość wpłaconego zadatku, górną granicę ceny za usługę oraz nieprzekraczalny termin jej wykonania.
5. **Metoda „na zepsuty samochód”** – oszuści w tym przypadku wybierają osobę mieszkającą w pobliżu „miejsca zdarzenia”, a następnie udając zrozpaczonych, informują ofiarę o poważnej awarii samochodu, prosząc o możliwość skorzystania z telefonu domowego. Następnie wykonują pozorowane połączenie telefoniczne do warsztatu samochodowego lub do swojego znajomego, udając jeszcze bardziej załamanych zaistniałą sytuacją. Grając na emocjach, proszą właściciela o pożyczkę oferując jako zastaw „cenne” przedmioty, które przypadkiem mają w samochodzie

obietując, że oddadzą gotówkę po kilku godzinach, z dodatkowym procentem. W tym przypadku pożyczkodawca nigdy nie otrzyma zwrotu należnej kwoty, a wartość pozostawionych pod zastaw przedmiotów okazuje się znikoma w porównaniu do pożyczonej kwoty.

- 6. Oszukańcze gry hazardowe (np. trzy karty lub trzy kubki)** – sprawcy podczas gry stosują różne zabiegi, najczęstsze jest to: manipulowanie kartami w celu umieszczenia jednej z nich w wybranym miejscu; oznaczanie kart poprzez obcinanie brzegów; załamywanie, nakłuwanie, umieszczanie drobnych znaków; pozorne tasowanie kart, a nieraz usuwanie na pewien czas jednej lub kilku kart z talii. W celu zachęcenia ofiar do udziału w oszukańczych grach w karty (trzy kubki lub trzy karty) naciągacze stosują swoistego rodzaju reklamę: rozpoczynają grę ze współnikami, ogrywając prowadzącego grę, który wypłaca uczestnikom coraz to wyższe kwoty. Takie przedstawienie zachęca do gry przechodniów, którzy zaczynają obstawiać wskazywaną przez siebie kartę. Aby zachęcić osoby do obstawiania coraz wyższych kwot, oszuści pozwalają na początku gry wygrywać ofiarom. W efekcie gracze przegrywają i to niekiedy olbrzymie kwoty. Jeżeli przegrany zaczyna domagać się zwrotu przegranych pieniędzy zbyt agresywnie, jeden ze współników ostrzega o nadchodzących policjantach, po czym wszyscy rozbiegają się w tłumie.

2.3 Szczegółowa charakterystyka działań sprawców w metodzie na wnuczka – modus operandi sprawców.

Szczególnie nagłośnioną przez media metodą działania sprawców oszustw, jest tzw. „metoda na krewniaka” częściej określana jako „metoda na wnuczka”. Ilość oszustw popełnianych tą metodą z każdym rokiem rośnie. Metoda ta służy przede wszystkim wyłudzeniu pieniędzy od osób w podeszłym wieku. Sprawcy stosujący tę metodę wykorzystują wszelkiego rodzaju zabiegi socjotechniczne, które pomagają im zdobyć zaufanie swoich potencjalnych ofiar, aby następnie osiągnąć korzyści majątkowe.

Zdaniem M. Wojciechowskiego i M. Hausmana jednym ze sposobów działania sprawców oszustwa metodą „na wnuczka” jest wyszukanie osoby starszej, samotnej, a następnie zebranie informacji o niej wśród sąsiadów³. Jest to jednak sposób rzadziej wykorzystywany i niosący spore zagrożenie dla oszustów, wymaga on bowiem osobistego

³M. Wojciechowski, M. Hausman, *Oszustwa metodą „na wnuczka”*. Rola analizy kryminalnej w procesie wykryczym, „Policja” 2010

kontakty oszustów z sąsiadami ofiary, którzy w trakcie wykonywania późniejszych czynności przez policjantów mogą przedstawić ich rysopis. Znacznie częściej sposobem typowania potencjalnych ofiar są wszelkiego rodzaju książki telefoniczne. Zdaniem wspomnianych autorów sprawy wyszukują w książce telefonicznej osoby o staropolskich imionach, które najprawdopodobniej są osobami w podeszłym wieku np. Kazimierz, Józef, Franciszek, Janina, itp.

W niektórych przypadkach sprawcy typują swoje potencjalne ofiary, w różnego rodzaju urzędach, bankach oraz w miejscach gdzie często można zaobserwować osoby w podeszłym wieku. To już wówczas sprawcy dokonują wstępnej selekcji. Udając interesantów ustawiają się bezpośrednio za ofiarą w kolejce i wychwytyują niezbędne dane osobowe oraz potrzebne im informacje. Jeszcze innym sposobem jest śledzenie ofiary, która opuściła bank lub urząd. Następnie sprawcy oszustwa ustalają miejsce zamieszkania potencjalnej ofiary i przeprowadzają rozmowy z jej sąsiadami, podczas których przedstawiają się jako członek najbliższej rodziny. W trakcie takich rozmów ustalają numer telefonu ofiary i szczegółowe dane na jej temat.

Niemniej jednak najczęściej sprawcy wykorzystujący książkę telefoniczną wykonując połączenia telefoniczne na chybił trafił, bez względu na imiona ofiar. Świadczy o tym alfabetyczny układ wykonywanych połączeń, a także ich duża liczba. Sprawcy oszustw popełnianych metodą „na wnuczka” zazwyczaj pracują w parach lub w kilkusobowych grupach i są dobrze zorganizowani. Po wytypowaniu ofiary i wykonaniu połączenia telefonicznego oszust przedstawia się jako członek najbliższej rodziny – biorąc pod uwagę fakt, że ofiarami tego typu przestępstw padają głównie osoby w podeszłym wieku, jest to najczęściej wnuk lub wnuczka ofiary. Bardzo często na tym etapie potencjalna ofiara rozłącza się uznając to jako pomyłkę. Świadczy o tym ilość wykonanych połączeń w stosunku do ilości dokonanych oszustw. W stosunku do tych osób oszuści nie podejmują kolejnych prób, tylko szukają dalej.

W trakcie rozmowy telefonicznej oszust stara się zdobyć jej zaufanie pytając o m.in. stan zdrowia, pozostałą część rodziny, gra na emocjach ofiary. Jeśli nie zna imienia osoby, stara się w taki sposób zmanipulować jej przebieg, aby ofiara sama podała mu właściwe imię, imiona rodziców i wszelkie niezbędne sprawcom do dalszej rozmowy i późniejszego oszustwa dane. W prowadzonych w toku śledztw rozmowach z ofiarami tego typu przestępstw często podkreślają oni, że zmyliło ich to, iż sprawca znał wiele faktów z życia ich prawdziwego wnuka. Nie są natomiast świadomi faktu, że to oni sami nieświadomie

udzielili tych odpowiedzi. W sytuacji w której rozmówca nie rozpoznaje głosu swojego wnuka, sprawcy uzasadniają zmianę głosu chorobą gardła, anginą itp. Niejednokrotnie już rozpoczynając rozmowę telefoniczną wskazują seniorowi problemy zdrowotne, uprzedzając ewentualne wątpliwości ofiary. Kiedy już ofiara nabierze przekonania, że rozmawia z prawdziwym wnukiem, oszust nakłania ją do udzielenia mu pożyczki na pilny i nieprzewidziany cel lub zdarzenie losowe. Następnie w wielu przypadkach ofiara jest informowana aby nie dzwoniła do nikogo z rodziny aby np. nie zamartwiać ich albo że przekazanie pieniędzy musi odbyć się bardzo szybko. Kolejne kroki prowadzą do udania się przez ofiarę do banku i wypłacenie pieniędzy lub przekazanie swoich oszczędności całego życia które znajdują się w domu osobie która pojawi się w miejscu zamieszkania lub w wyznaczonym miejscu np. pod blokiem, pod sklepem lub w innym miejscu.

Do najczęściej stosowanych przez sprawców chwytów należą:

- **„na maklera, inwestycje giełdowe”** – telefonujący zapewnia, że znajduje się w biurze maklerskim i pilnie potrzebuje pieniędzy na inwestycję giełdową, wskazując, że jeśli nie zdobędzie potrzebnej kwoty, straci dużą sumę pieniędzy. Odbiór gotówki dokonuje osoba podająca się za „maklera giełdowego”,
- **„na wypadek”** – telefonujący informuje, że spowodował wypadek samochodowy w którym były ofiary i potrzebuje pieniędzy na zapłacenie ofierze wypadku zadośćuczynienia, aby uniknąć konsekwencji prawnych np. wezwania policji, rozprawy sądowej, wyroku,
- **„na porwanie”** – kobieta podająca się za córkę lub wnuczkę dzwoni informując, że została porwana i musi zapłacić okup aby uzyskać wolność,
- **„na zwrot długu znajomemu”** – telefonujący informuje, że musi szybko zwrócić dług zaciągnięty u znajomego. Po odbiór pieniędzy przychodzi rzekomy znajomy, który potwierdza konieczność pilnego zwrotu długu, w związku z trudną sytuacją finansową,
- **„na zakup nieruchomości lub ruchomości”** – oszust informuje, że jest w trakcie dokonywania bardzo korzystnej transakcji i pilnie potrzebuje brakującej kwoty na jej sfinalizowanie.

Scenariusz działania oszustów jest podobny. W pierwszej kolejności, w trakcie rozmowy telefonicznej starają się wywołać u ofiary silne emocje np. płaczą w trakcie rozmowy, wskazują, że ofiara jest ich ostatnią deską ratunku. W ten sposób wywołują silną presję na rozmówcy, motywują do niesienia pomocy „członkowi rodziny”. Zdarza się,

że sprawca nie informuje w jakim celu potrzebuje pieniędzy, podkreślając, że nie chce martwić najbliższej rodziny i prosi o dyskrecję. Sprawca zawsze zapewnia o bardzo szybkim i osobistym zwrocie pożyczonych pieniędzy.

Charakterystycznym dla tej metody jest wywieranie silnej presji psychologicznej poprzez wykonywanie przez oszustów wielu połączeń telefonicznych, w krótkich odstępach czasu, w celu nakłonienia do szybkiego przekazania pieniędzy. Skutkiem takich działań jest również utrudnienie osobie przemyślenia całej sytuacji ewentualnego nawiązania kontaktu z prawdziwymi członkami rodziny, za których podają się oszuści.

Gdy ofiara zdecyduje się na udzielenie pożyczki „wnukowi”, sprawca zawsze umawia się na ich odbiór osobiście, jednak nigdy tego nie czyni. W określonym czasie po przeprowadzeniu pierwszej rozmowy, dzwoni ponownie tłumacząc, że nie może osobiście odebrać pożyczki z przyczyn losowych. Przestrzega potencjalną ofiarę, aby była nieufna i dokładnie sprawdziła czy osoba, której przekazuje pieniądze jest tą właściwą. Przekazuje dokładne informacje na temat danych osobowych, wyglądu zewnętrznego swego „przyjaciela”, który ma odebrać pieniądze. Nierzadko ofiara jest zmuszona do wzięcia kredytu w banku, zdarz się również, że sprawcy proszą o przekazanie biżuterii lub innych cennych przedmiotów. Kiedy pokrzywdzony po jakimś czasie dzwoni do prawdziwego wnuczka, aby zapytać czy znajomy dostarczył mu pieniądze, dowiaduje się, że padł ofiarą przestępstwa.

2.4 Kierunki działań zapobiegawczych.

Sprawcy dokonujący oszustwa metodą „na wnuczka” w sposób szczególnie zuchwały wykorzystują dobre serca swych ofiar, łatwowierność, naiwność osób starszych, a także ich chęć niesienia pomocy rodzinie, poczucie bycia potrzebnym, a czasem nawet bezmyślność. Nie jest rzeczą dziwną, że osoby starsze w dużej mierze są bardziej wiktymne, niż osoby młodsze, bardziej też przeżywają następstwa związane z dokonaniem na ich szkodę przestępstwem. Z tych właśnie względów przestępstwo oszustwa popełnianego metodą „na wnuczka”, jest działaniem wymierzonym w ludzi starszych.

Skutkiem tego przestępstwa jest niejednokrotnie pozbawienie ofiar oszczędności życia, doprowadzenie ich najczęściej do nieodwracalnej straty finansowej. Ponadto po doznaniu takiego przestępstwa ofiary nieraz pozostają z niezatartą skazą psychiczną związaną z utratą wiary w drugiego człowieka i utratą poczucia bezpieczeństwa.

Współcześnie również w mediach coraz częściej przedstawiane są przypadki popełnienia tego typu przestępstw, które z uwagi na bezbronność ich ofiar mają szeroki wydźwięk społeczny. Jak zatem im zapobiegać?

Przestępcy atakują głównie osoby starsze, niewątpliwie więc tę grupę wiekową należy objąć szeroko zakrojoną akcją prewencyjną, w którą można zaangażować również podmioty pozapolicyjne (np. pracowników opieki społecznej, pracowników administracji, szkoły czy też duchownych). W wielu jednostkach policji przeprowadzane są, warte polecenia, spotkania z seniorami, podczas których policjanci informują uczestników o sposobie działania sprawców oszustwa metodą „na wnuczka”. Przekazują wiedzę o tym, jak postępować, aby nie stać się ofiarą przestępstwa. Rozdawane są też specjalnie na tę okoliczność przygotowane ulotki.

Oto podstawowe zasady zachowania, które mogą pomóc uniknąć przestępstwa oszustwa metodą „na wnuczka”⁴:

1. Upewnij się, że na pewno telefonuje ktoś z rodziny. Zadzwoń do rodziców „wnuczka” i upewnij się, czy rodzina rzeczywiście potrzebuje pomocy. Jeżeli rodzinie zależy naprawdę na Tobie, nie na Twoich pieniądzech, na pewno to zrozumieją.
2. Unikaj miejsc nieoświetlonych i mało uczęszczanych. Umów się na przekazanie pieniędzy w domu. Nie wpuszczaj do domu osób, które nie są Ci znane.
3. Nigdy nie przekazuj pieniędzy sam, poproś o pomoc kogoś z rodziny lub sąsiada.
4. Pieniądze przekazuj tylko osobom z rodziny. Nie przekazuj pieniędzy nieznanemu. Jeśli już musisz, poproś o dokument i zapisz dane.
5. Nie działaj w pośpiechu, odrocz udzielenie pożyczki w czasie, najlepiej na następny dzień.
6. W przypadku jakichkolwiek obaw i podejrzeń niezwłocznie powiadom najbliższą jednostkę policji .

2.5 Przykład Hossa - twórcy przestępstwa na wnuczka.

Za twórcę oszustwa metodą na wnuczka uznaje się powszechnie Arkadiusza Ł, Ps. „Hoss”, który zyskał miano „króla wnuczkowej mafii”. Pierwsze informacje medialne na

⁴Strzeżek S., *Sposób „na wnuczka”*, „Stołeczny Magazyn Policyjny” 2010, nr 5.

temat Hossa pojawiły się w 2014 roku, kiedy doszło do jego zatrzymania, jednak oszustwa te popełniał wiele lat wcześniej na zachodzie, w Niemczech gdzie mieszkał około 20 lat, w Austrii, Szwajcarii, Luksemburgu. Hoss jest z pochodzenia Romem i fakt ten ma duże znaczenie w rozumieniu oszustw na wnuczka. Romowie szanują się wyłącznie w ramach swojej społeczności, jednakże obcy tzw. Gadzio są traktowani bez jakichkolwiek sentymentów. Oszukiwanie „obcych” jest wręcz powodem do dumy, jest traktowane jako praca, zatem dla osób pochodzenia romskiego nie ma znaczenia czy oszukany senior stracił oszczędności całego życia.⁵ W książce Hanny Dobrowolskiej „Wnuczkowa mafia. Powiedz im, co masz, a wszystko Ci zabiorą” Autorka wskazuje przyczyny z jakich starsze osoby są gotowe przekazać swoje oszczędności obcym osobom. Akcje skierowane wobec seniorów są najczęściej precyzyjnie przygotowane, zaplanowane i przeprowadzone. Do tego dochodzi kwestia wielu zabiegów socjotechnicznych, które gdyby adresatem była osoba młodsza mogłyby być równie skuteczne. Główną przyczyną tego zjawiska według autorki jest przede wszystkim zanik bliskich relacji rodzinnych seniorów z młodszymi członkami rodziny. W konsekwencji seniorzy czują się bezradni i niepotrzebni, a możliwość pomocy bliskim w trudnej sytuacji traktują jako szansę na zainteresowanie krewnego.

W związku z licznymi przestępstwami, do których dochodziło w Niemczech, Austrii i Szwajcarii oraz w Polsce został powołany międzynarodowy zespół śledczy składający się z policjantów CBŚP i polskich prokuratorów w Warszawie, a ze strony niemieckiej ich odpowiedników w Monachium. Od tego momentu ścisła współpraca służb owocowała sukcesywnym zatrzymywaniem osób trudniących się procederem wyłudzeń na wnuczka. Przestępcy zamieszkujący w większości w Polsce wyłudzali milionowe kwoty w euro i frankach szwajcarskich w kilku państwach Europy Zachodniej (Niemcy, Austria, Szwajcaria, Luksemburg). W ciągu niespełna 1,5 roku funkcjonariusze CBŚP we współpracy z policją niemiecką zatrzymali 22 osoby, powiązane ze sobą. Na Węgrzech, dzięki informacjom policjantów CBŚP został zatrzymany Marcin L. ps. Loli, który następnie trafił do Hamburga i tam został aresztowany.

Arkadiusz Ł. PS. „Hoss” był oskarżony przez Prokuraturę o szereg oszustw i prób oszust dokonywanych na przestrzeni kilku lat na terenie Polski a szczególności w Warszawie na łączną sumę strat ok 2 mln zł. Mężczyzna został oskarżony przez Prokuraturę, iż jego działanie mieściło się w ramach zorganizowanej grupy przestępczej co ma również wpływ na wymiar kary. Wobec mężczyzny zapadło już kilka wyroków skazujących go na bezwzględne

⁵ H. Dobrowolska, *Wnuczkowa mafia*. Wydawnictwo Harde, 2019

pozbawienie wolności i zwrot osobą pokrzywdzonym pieniędzy. Za Arkadiuszem Ł. PS. „Hoss” był wydane europejski nakaz aresztowania przez policję austriacką oraz był poszukiwany przez Luksemburg w celu ustalenia miejsca pobytu. Policjantom CBŚP udało się również zatrzymać kilkanaście osób powiązanych z Arkadiuszem Ł., które trudniły się oszustwami na wnuczka na terenie Niemiec, Austrii i Szwajcarii.

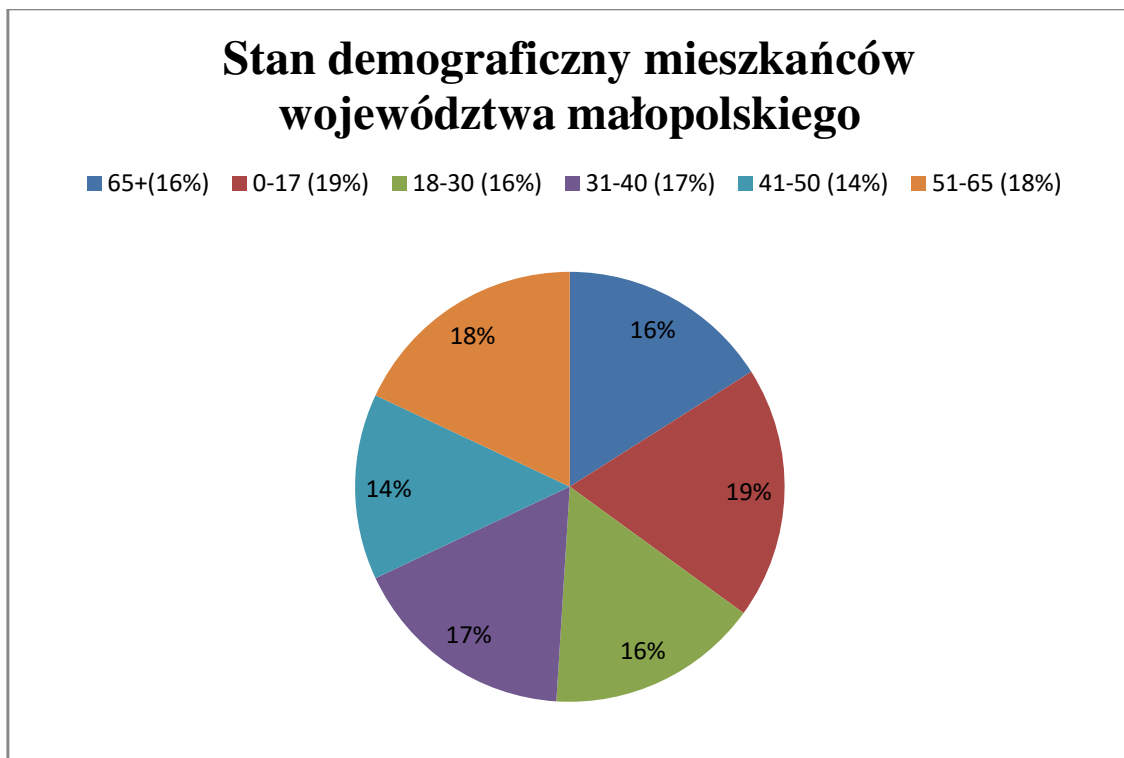

Rozdział 3

Przestępstwo oszustwa w świetle danych statystycznych Komendy Wojewódzkiej Policji w Krakowie.

3.1 Demografia osób narażonych na oszustwo na wnuczka.

Według danych GUS na dzień 30 czerwca 2020 roku województwo małopolskie liczy 3 413 931 mieszkańców, wśród których kobiety stanowią 51,5 %. Grupą wiekową najbardziej narażoną na zjawisko oszustwa na wnuczka są osoby powyżej 65 roku życia, stanowiące w województwie małopolskim 16 % ogółu społeczeństwa.

Rys. 2

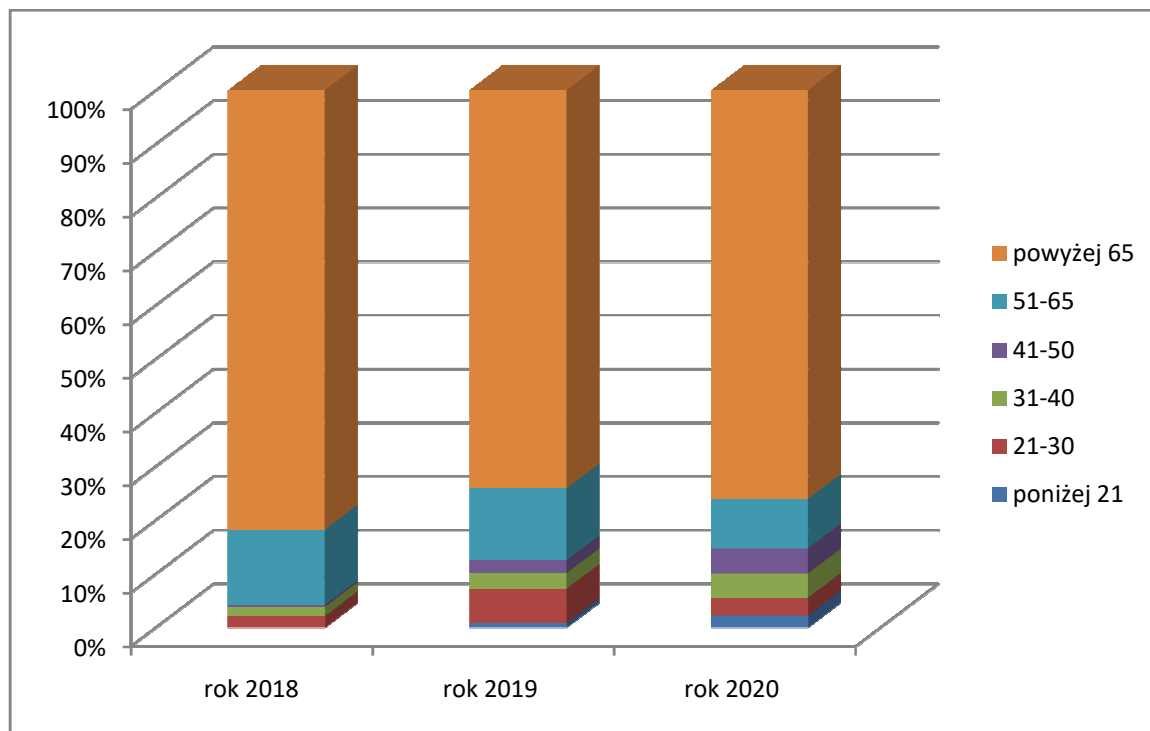

Rys. 3

Rys. 4

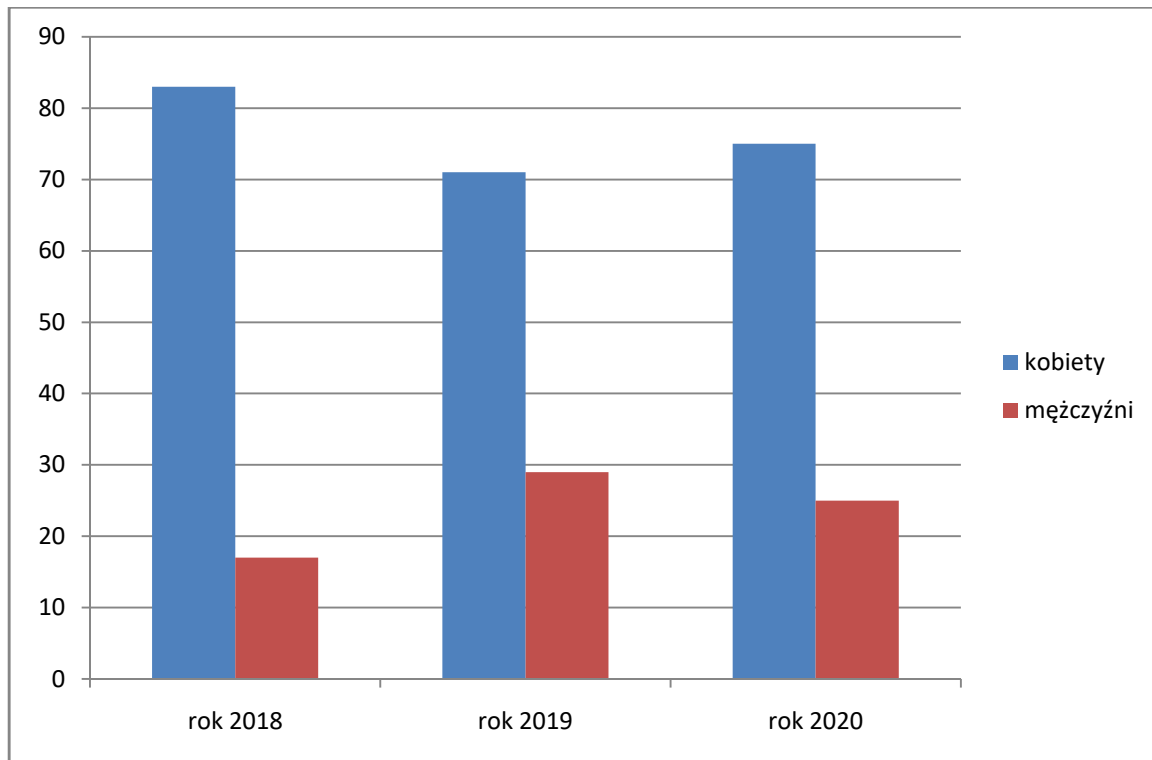
Jak widać na powyższych wykresach, osoby w wieku senioralnym stanowią znaczny odsetek ogólnej liczby ludności. Wielokrotnie są to osoby, które nie odnajdują się we współczesnym świecie tak dobrze jak chociażby osoby w wieku średnim. Osoby te mają trudności w korzystaniu z komputera oraz telefonu komórkowej tzw. smartfona. Są to osoby łatwowierne i okazujące zaufanie wobec otoczenia. Te cechy wykorzystują oszuści ale także różnorodne firmy zachęcające do zakupu różnych produktów, w rzeczywistości zupełnie niepotrzebnych.

Rys. 5 Wykres: osoby pokrzywdzone metodą na wnuczka w poszczególnych latach wg kategorii wiekowych.

Jak widać powyżej szczególnie narażoną grupą są osoby powyżej 51 roku życia. Stanowią one zdecydowaną większość osób pokrzywdzonych. Można zauważyć, że w kolejnych latach zwiększył się procentowy udział pokrzywdzonych w innych grupach wiekowych.

W kwestii rozkładu pokrzywdzonych według płci, bez względu na rok kobiety stanowiły około 70 % pokrzywdzonych. Warto zauważyć, że z demograficznego punktu widzenia kobiet w wieku 65+ jest więcej niż mężczyzn w tym wieku, jednakże nie uzasadnia to tak dużej rozbieżności w rozkładzie osób pokrzywdzonych wg płci.

Rys. 6 Wykres: Oszustwa dokonane - podział pokrzywdzony wg płci.

Dane statystyczne za lata 2018-2020 są zbliżone, według kryterium przynależności do płci. Udział procentowych kobiet jako pokrzywdzonych metodą na wnuczka wynosi ponad 70%. W 2018 roku udział pokrzywdzonych kobiet wyniósł aż 83 %, a w roku 2020 spadł do poziomu 74%.

3.2 Rozkład geograficzny oszustwa.

W 2018 roku wykazano 329 oszustw dokonanych omawianą metodą, następnie w roku 2019 wykazano 473, a w roku 2020 stwierdzono 483 – w stosunku do roku 2018 jest to wzrost o ok. 47%. Zdecydowana większość czynów została odnotowana na terenie miasta Krakowa, w skali danych z województwa małopolskiego stanowiło to 48,2 % wszystkich zdarzeń.

Kolejnymi obszarami, które wyróżniają się dużą ilością tych zdarzeń w 2020 roku są:
- powiat tarnowski - zaistniało na nim 52 zdarzenia (11 % z ogółu w województwie) zanotowano duży wzrost w stosunku do lat ubiegłych, a mianowicie w 2018 i 2019 roku udział wyniósł ok 5%.

- powiat myślenicki – zaistniało na nim 32 zdarzenia (7 % z ogółu województwa), w tym przypadku również nastąpił duży wzrost wobec 4% w 2019 roku i 2 % w 2018 roku (z ogółu województwa).

2018		2019		2020	
KMP Kraków	190	KMP Kraków	262	KMP Kraków	233
KPP Wadowice	21	KPP Brzesko	29	KMP Tarnów	52
KPP Kraków Okolice	16	KPP Bochnia	25	KPP Myślenice	32

Tab. 1 Stwierdzone przestępstwa wg największej liczby w danym roku.

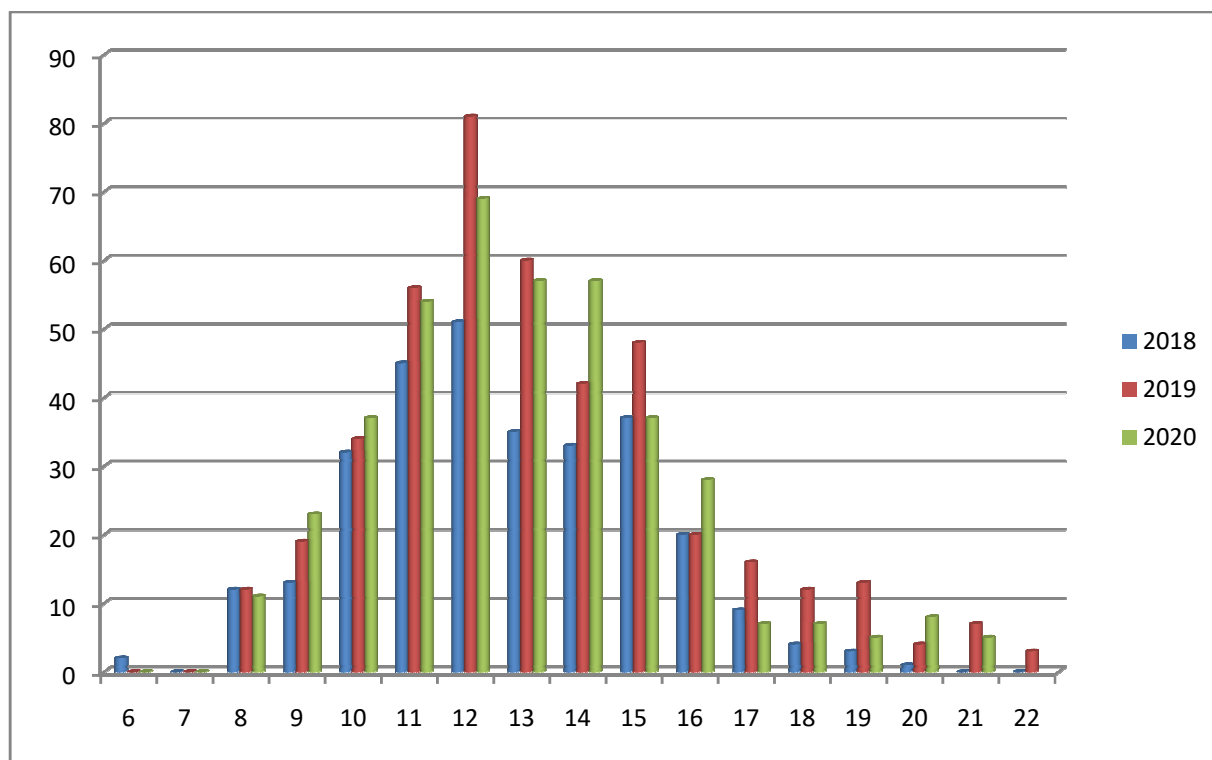
Obszar	Liczba oszustw			Tendencja				Udział do ogółu		
	2018	2019	2020	2018←2020		2019←2020		2018 [%]	2019 [%]	2020 [%]
				[+/-]	[%]	[+/-]	[%]			
miasto, powiat)										
Kraków	190	262	233	43	22,6	-29	-11,1	57,8	55,4	48,2
nowosądecki	11	10	28	17	154,5	18	180	3,3	2,1	5,8
tarnowski	15	22	52	37	246,7	30	136,4	4,6	4,7	10,8
bocheński	3	25	10	7	233,3	-15	-60	0,9	5,3	2,1
brzeski	6	29	8	2	33,3	-21	-72,4	1,8	6,1	1,7
chrzanowski	7	15	14	7	100	-1	-6,7	2,1	3,2	2,9
dąbrowski	4	7	5	1	25	-2	-28,6	1,2	1,5	1
gorlicki	5	6	10	5	100	4	66,7	1,5	1,3	2,1
krakowski	16	4	11	-5	-31,3	7	175	4,9	0,8	2,3
limanowski	8	3	11	3	37,5	8	266,7	2,4	0,6	2,3
miechowski	1	5	3	2	200	-2	-40	0,3	1,1	0,6
myślenicki	7	17	32	25	357,1	15	88,2	2,1	3,6	6,6
nowotarski	4	15	12	8	200	-3	-20	1,2	3,2	2,5
olkuski	8	2	26	18	225	24	1200	2,4	0,4	5,4
oświęcimski	4	9	11	7	175	2	22,2	1,2	1,9	2,3
proszowicki	0	0	1	1	-	1	-	0	0	0,2
suski	7	4	5	-2	-28,6	1	25	2,1	0,8	1
wadowicki	21	8	7	-14	-66,7	-8	-88,9	0,9	1,9	0,2
wielicki	3	9	1	-2	-66,7	-8	-88,9	0,9	1,9	0,2
tatrzański	9	21	3	-6	-66,7	-18	-85,7	2,7	4,4	0,6
suma	329	473	486	154	46,8	10	2,1	100	100	100

Tab. 2. Przestępstwa stwierdzone na obszarze województwa małopolskiego w latach 2018-2020.

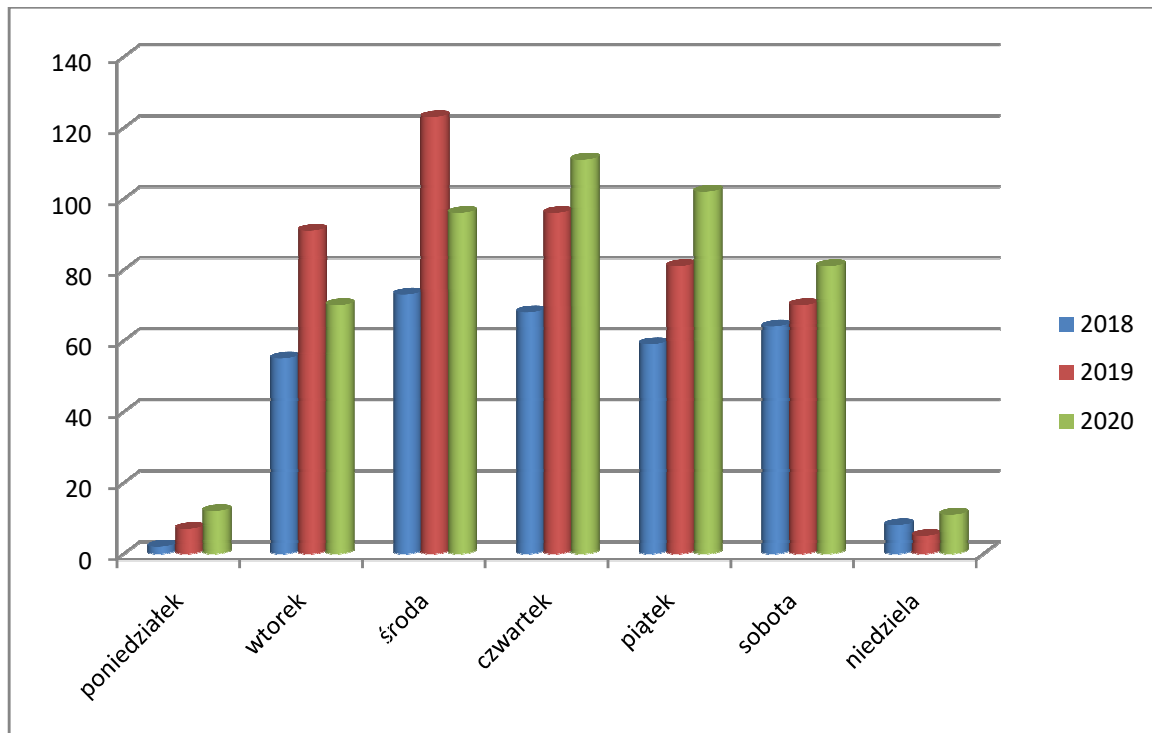
Powyższa tabela prezentuje rozkład przestępstw na tle poszczególnych miast/powiatów. Najwięcej oszustw zanotowano w Krakowie, następnie powiaty to: tarnowski, nowosądecki, brzeski i bocheński. We wszystkich analizowanych latach udział oszustw na terenie Krakowa stanowi w przybliżeniu połowę wszystkich zanotowanych oszustw.

3.3 Analiza czasu występowania oszustwa.

Rys. 7 Rozkład przestępstw ze względu na porę dnia.

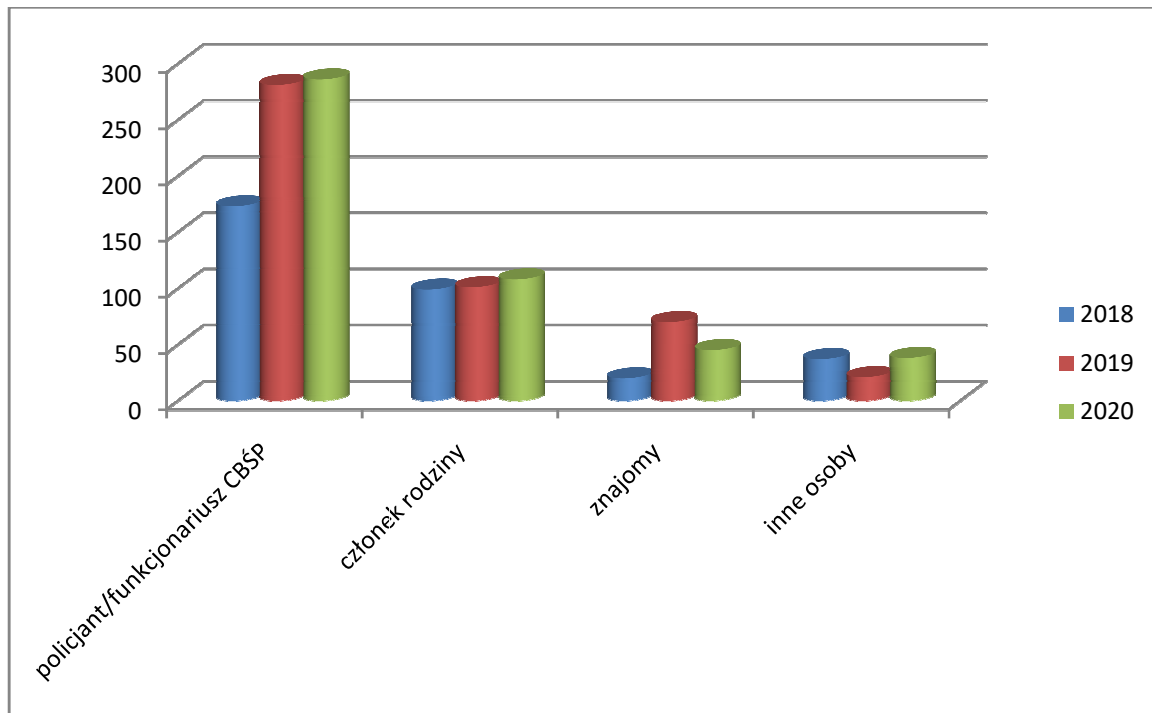
Jak pokazują powyższy wykres, największe nasilenie dokonanych oszustw ma miejsce w godzinach 8⁰⁰ - 16⁰⁰, a zatem w porze kiedy większość osób w wieku produkcyjnym przebywa w szkole/miejsu zatrudnienia. Oszuści wykorzystują porę dnia tak aby zniwelować ryzyko porozumienia się seniora z członkami rodziny który w tych godzinach są zajęci pracą i niejednokrotnie nie mogą odebrać telefonu od swojego krewnego. Potwierdzenie tezy, że działalność oszustów jest ściśle powiązana z aktywnością zawodową rodziny ofiary znajduje potwierdzenie w występowaniu oszustwa w rozbiciu na poszczególne dni tygodnia.

Rys. 8 Rozkład przestępstw ze względu na dzień tygodnia.

Ja widać na wykresie najmniejsza ilość oszustw została dokonana w niedzielę i poniedziałek.

W latach 2018-2020 oszuści najczęściej podszywali się za policjanta / funkcjonariusza CBŚP. Wśród wszystkich oszustw w 2020 roku, 286 spośród nich to właśnie oszustwa „na policjanta”, zatem termin „oszustwo na wnuczka” jest już nieaktualny i nie odzwierciedla obecnej statystyki. Dla uwiarygodnienia wymyślonej postaci policjanta oszuści podają fikcyjne dane osobowe, numer odznaki, proszą o wybranie numeru 997 lub 112 w celu zweryfikowania podanych danych, jednak połączenie telefoniczne dalej trwa i rozmowę kontynuuje oszust potwierdzając fikcyjne dane, jak również zmyśloną historię tzw. legendę. Pokrzywdzeni działając w silnych emocjach zawierają nieprawdziwym informacjom, nie mając świadomości, że rozmawiają cały czas z jedną i tą samą osobą.

Rys. 9 Rozkład oszustw wg osoby za którą podszywają się oszuści.

Często oszuści działają we dwoje, przekazując sobie słuchawkę w trakcie rozmowy telefonicznej. W takim scenariuszu postaci policjanta / funkcjonariusza CBŚP najczęściej towarzyszy rzekomy krewny np. biorący udział w rzekomym wypadku samochodowym.

3.4 Sposób działania sprawców oraz stosowane legendy.

Typowy algorytm działania polega na tym, że jeden z oszustów tzw. „telefonista” wykonuje połączenie do ofiary przedstawiając fikcyjną historię tzw. „legendę”. Wskazuje na konieczność przekazania pieniędzy, które ma odebrać zaufana osoba tzw. „odbierak”. Warto nadmienić, iż sprawcy stosują różne metody komunikowania się z ofiarami np. kontakt osobisty i internet jednak dominującą metodą jest kontakt poprzez telefon komórkowy. Typowa metoda na wnuczka jest coraz rzadziej spotykana, na co wpłynęły zapewne akcje informacyjne i prewencyjne, w wyniku których społeczeństwo zostało uświadomione w tym temacie. Z tego powodu oszuści coraz częściej podszywają się za policjanta lub funkcjonariusza CBŚP, a osoba członka rodziny / bliskiego krewnego jest wykorzystywana w tym scenariuszu dla uwiarygodnienia wymyślonej „legendy”. W ostatnich latach najczęstszymi legendami stosowanymi przez przestępców były: rzekoma współpraca z policją w ramach wymyślonej akcji, w tym w celu zapobieżenia utraci oszczędności, pomoc finansowa osobie bliskiej - udzielenie pilnej pożyczki oraz wypadek samochodowy

i związana z tym konieczność zapłaty w ramach pomocy prawnej lub ratowania życia osoby poszkodowanej. W 2020 roku oszustwa z wykorzystaniem ww. legendy stanowiły 49,3 % ogółu odnotowanych oszustw, w 2019 roku było ich 57,3 % zaś w 2018 roku wyniosło 42,9%.

Poniżej wskazano szczegółową charakterystykę najczęściej stosowanych „legend”

1) Ochrona oszczędności

Dominującą metodą działania oszustów jest podszywanie się za policjanta lub funkcjonariusza CBŚP. Jednym z bodźców nakłaniających do przekazania oszczędności jest zagrożenie ich utraty. Postać funkcjonariusza zdaje się być dla potencjalnych ofiar bardziej wiarygodna niż chociażby osoba krewnego, członka rodziny. Oszuści w trakcie prowadzonej rozmowy telefonicznej proszą o wybranie nr telefonu 997 lub 112 w celu potwierdzenie danych personalnych rzekomego funkcjonariusza oraz zmyślonej historii o prowadzonej akcji policyjnej mającej na celu ochronę oszczędności pokrzywdzonego. Ofiara nie ma świadomości, że jest w trakcie dotychczasowej rozmowy telefonicznej, a drugi oszust potwierdza informacje uzyskane wcześniej. Następnie ofiara jest proszona o udanie się do banku i dokonanie przelewu na wskazany „bezpieczny nr konta” co ochroni przed atakiem hackerskim.

2) Współpraca z policją

W tej legendzie telefonują oszuści, którzy podają się za policjanta tropiącego szajkę oszustów wyłudających pieniądze od m.in. starszych osób. Współpraca z policją ma polegać na przesłaniu pieniędzy na wskazany nr konta co w konsekwencji pozwoli na wytropienie oszustów. Metoda pozwala na uniknięcie osobistego kontaktu oszusta z pokrzywdzonym. Inny scenariusz zakłada przekazanie pieniędzy poprzez pozostawienie ich w wyznaczonym ogólnodostępnym miejscu. Po wyłudzeniu pieniędzy oszuści dzwonią do pokrzywdzonego utwierdzając go w przekonaniu, że cała kwota tzw. depozyt policyjny będzie jak najszybciej zwrócona. W ten sposób ofiara dowiaduje się o oszustwie dopiero wtedy kiedy zwrot pieniędzy nie następuje w obiecany terminie. Niekiedy dochodzi do sytuacji kiedy osoby starsze biorą kredyt po to by pomóc w akcji policyjnej.

3) Zagrożenie napadem lub włamaniem

Oszuści informują telefonicznie , że planowane jest włamanie do mieszkania/domu ofiary, wskazując konieczność zabezpieczenia oszczędności poprzez przekazanie ich rzekomemu funkcjonariuszowi. Niekiedy oszuści wskazują na zagrożenie napadem rabunkowym. Taka sytuacja wpływa niezwykle traumatycznie na starsze osoby, które pod wpływem silnego stresu są gotowe natychmiast wyrzucić przez okno wszystkie posiadane kosztowności .

4) Wypadek samochodowy

Oszuści telefonują informując, że bliska osoba miała wypadek samochodowy. Wskazują również o konsekwencjach prawnych wypadku oraz możliwych działaniach w celu złagodzenia jego skutków takich jak np.

- Możliwość uniknięcia odpowiedzialności karnej
- Wyciągnięcie sprawcy z aresztu poprzez wpłacenie kaucji,
- Możliwość polubownego załatwienia sprawy z poszkodowanym w wypadku,
- Pokrycie kosztów wynajęcia adwokata,
- Pokrycie kosztów naprawy samochodu,
- Konieczność pokrycia kosztów leczenia osoby poszkodowanej.

W dalszej kolejności do ofiary zostaje wysłana inna osoba, która ma odebrać pieniądze tzw. „odbierak”. W celu uwiarygodnienia zmyślonej historii, osoba ta przekazuje ofierze telefonu umożliwiając kontakt z rzekomym krewnym.

5) Pilna pożyczka

Typowa metoda na wnuczka mimo, że obecnie jest coraz rzadziej spotykana nadal jest wykorzystywana w celu dokonania oszustwa. W tym przypadku rzekomy krewny kontaktuje się z ofiarą informując o pilnej potrzebie pożyczki np. na zakup nieruchomości w atrakcyjnej cenie lub zwrot zaciągniętego długu. Po chwili informuje, że nie może osobiście odebrać pieniędzy ale robi to zaufana osoba.

6) Sprawy w banku

Metoda ta polega na podszywaniu się oszusta za pracownika banku. Pod pretekstem np. w związku z koniecznością wysłania pisma, oszust wypytuje o dane osobowe ofiary. Inną metodą „na bankowca” jest historia o konieczności zwrotu omyłkowo przelanych pieniędzy na niewłaściwe konto bankowe. Wiarygodność pierwszej rozmowy telefonicznej z rzekomym pracownikiem banku jest potwierdzona przez drugą rozmowę

telefoniczną z osobą, która omyłkowo przelała pieniądze. Oszust nie tylko potwierdza wersję zdarzeń pracownika banku ale również naciska na szybki zwrot pieniędzy.

7) Drobną pożyczka(Internet)

Oszustwa za pośrednictwem Internetu są bardzo często spotykane i dotyczą głównie mniejszych kwot (do kilkuset złotych). Sprawcy wykorzystują w tym celu popularne profile społecznościowe (np. facebook). Ta metoda pozwala oszustom dotrzeć do osób w młodszych grupach wiekowych, legendą w tym przypadku jest potrzeba pilnej pożyczki.

8) Porwanie

Sprawca podszywa zazwyczaj za członka rodziny-córkę lub wnuczkę informując, że została porwana i konieczne jest zapłacenie okupu. W tym przypadku oszustw wywołuje silną presję psychologiczną, często wykonuje wiele połączeń w krótkich odstępach czasu, stosuje szantaż emocjonalny poprzez płacz, błaganie o pomoc lub pozorowane torturowanie.

3.5 Dotkliwość oszustw.

Liczba zgłoszonych oszustw może nie wydawać się zatrważająca, jednakże kwoty tych oszustw są ogromne. Wysokość kwot jednego oszustwa wynosi co najmniej kilkadziesiąt tysięcy złotych i sięga kwot kilkaset tysięcy złotych. Bardzo często pokrzywdzeni tracą bezpowrotnie oszczędności całego życia. W 2020 roku zgłoszono wyłudzenie na kwotę 573 tysięcy złotych dokonane na 73 letniej mieszkance Krakowa. Sprawca podszywał się za policjanta i posłużył się legendą akcji policyjnej prowadzonej przeciwko oszustom.

Przykłady 1.

Zgłosiła Maria S. lat 74 zam. Kraków, że na jej telefon stacjonarny zadzwoniła nieznana jej kobieta podająca się za funkcjonariusza CBS Aleksandrę Zajączkowską, twierdząc, że jej pieniądze są zagrożone, ponieważ hakerzy wykradają pieniądze z kont bankowych. Aby je uratować musi przekazać pieniądze funkcjonariuszom CBS, którzy je zabezpieczą. Pokrzywdzona, wprowadzona w błąd, udała się do pięciu banków, gdzie po wypłaceniu kwot po 10 000 złotych, przekazała je osobiście w dwóch miejscach nieznanemu mężczyźnie podającemu się za policjanta o nazwisku Musiał. Postępowanie prowadzi Komenda Miejska Policji w Kraków.

Przykład 2.

Zgłosił się Jarosław N. lat 39 zam. Hiszpania, że do jego teściowej Marii C. lat 73 (zam. Kraków) na telefon stacjonarny zadzwonił nieznany jej mężczyzna podający się za policjanta Artura Berło, który oświadczył, że w banku w którym ma konto pracują oszuści i musi im pomóc w ich ujęciu. Następnie polecił, aby udała się do placówki banki wybrała pieniądze z konta i przekazała funkcjonariuszowi Policji. Kobieta zlikwidowała konto w banku wybierając 123 000 euro i następnie wraz z pieniędzmi, które miała w domu (27 000 zł i 5100 euro) przekazała je w dwóch kopertach przed domem, w którym zamieszkuje nieznanemu młodemu mężczyźnie. Łączna suma strat wyniosła 573 000 zł. Brak monitoringu. Postępowanie prowadzi Komenda Miejsca Policji w Krakowie.

3.6 Oszustwa w ujęciu czynów dokonanych i niedokonanych.

Województwo małopolskie								
Rodzaj danych		Rok			Tendencja			
		2018	2019	2020	2018←2020		2019←2020	
					+/-	%	+/-	%
Przestępstwa dokonane	ilość	199	325	315	116	58.3	-10	-3.1
	udział w %	60.5%	68.7%	62.5%	4.7%		-3.5%	
Usiłowanie dokonania przestępstwa	ilość	130	148	168	38	29.2	20	13.5
	Udział w %	39.5%	31.3%	34.8%	-4.7%		3.5%	
suma		329	473	483	154	46.8	10	2.1

Tab. 3 Analiza przestępstw dokonanych i niedokonanych.

Województwo małopolskie								
Rodzaj danych		Rok			Tendencja			
		2018	2019	2020	2018←2020		2019←2020	
					+/-	%	+/-	%
Przestępstwa dokonane	zł	4 920 197	10 827 706	11 782 042	6 861 845	139.5	954 336	8.8
	udział w %	62.2%	68.69%	40.4%	-21.7%		-28.6%	

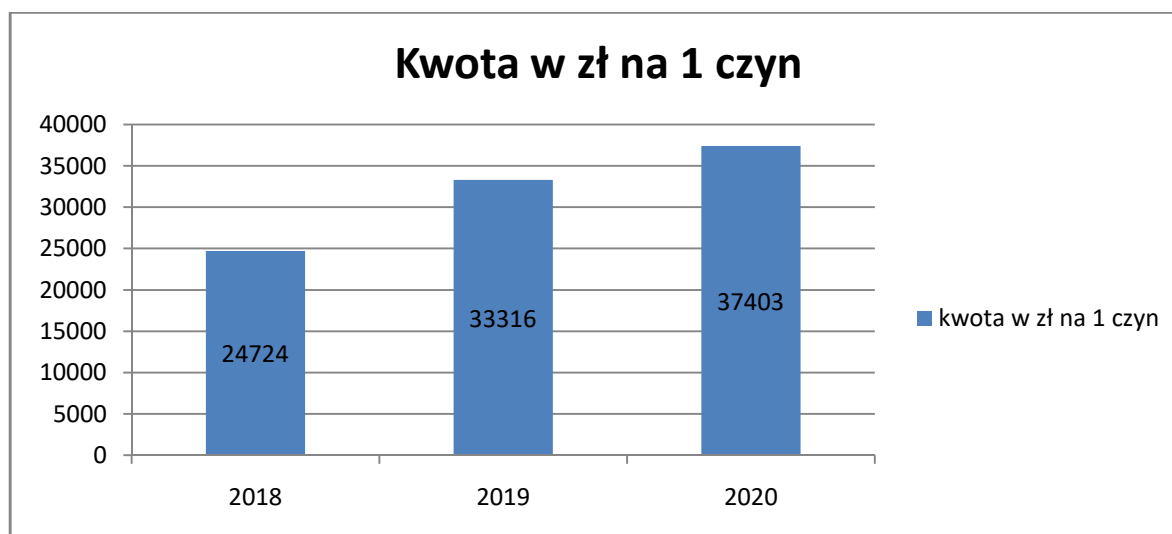
Usiłowanie dokonania przestępstwa	zł	2 995 299	4 858 867	17 360 341	14 365 042	479.6%	12 501 474	257.3
	Udział w %	37.8%	31 %	59.6%	-21.7%		28.6%	
Suma w zł		7 915 496	15 686 573	29 142 383	21 226 887	268.2%	13 455 810	85.5%

Tab. 4 Analiza strat poniesionych przez pokrzywdzonych.

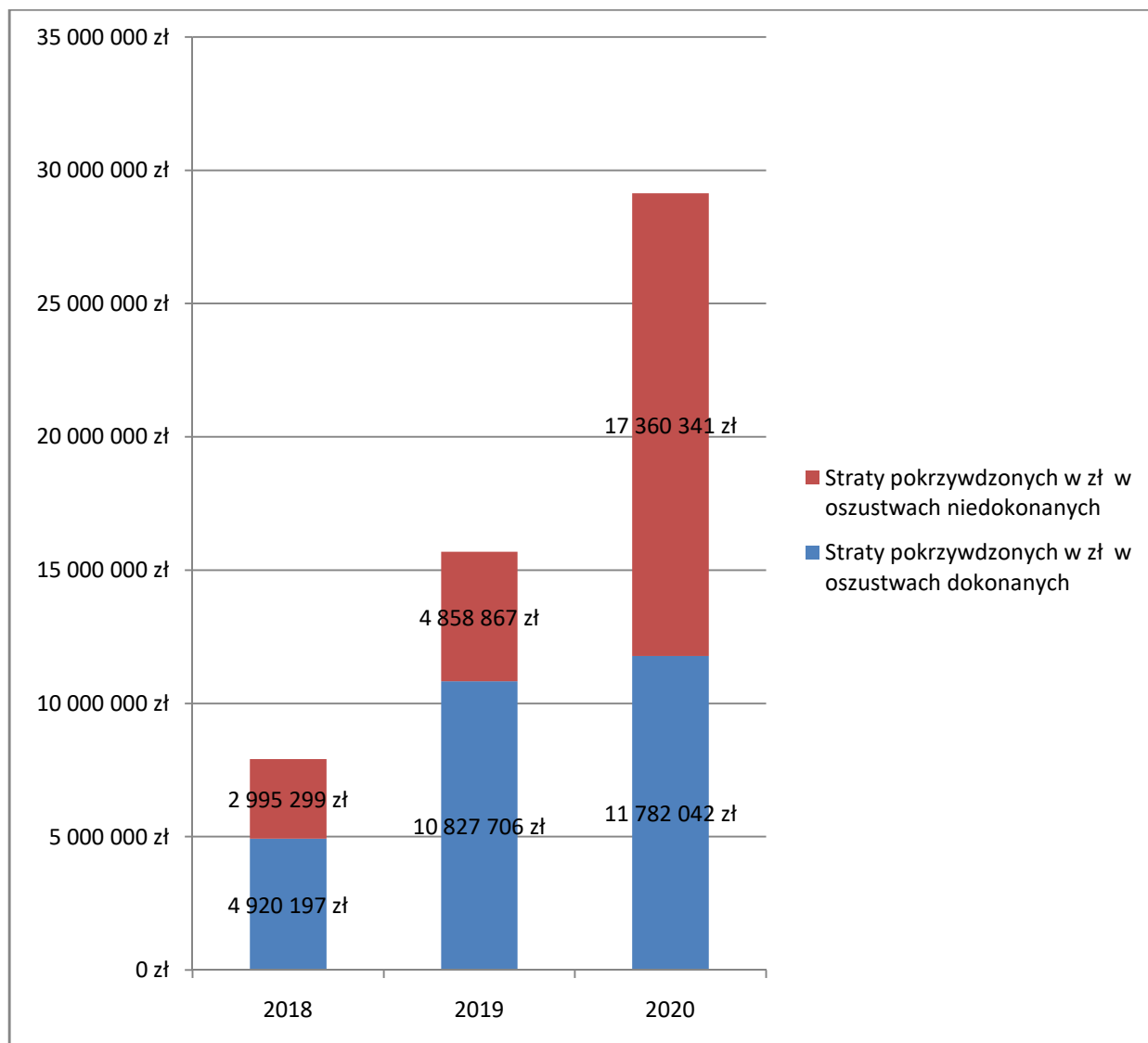
Z powyższych danych wynika, że w 2020 roku zmniejszeniu uległa liczba oszustw dokonanych oraz wzrosła liczba usiłowania dokonania oszustwa. W 2020 roku zanotowano spadek procentowy 3,1 % oszustw dokonanych w porównaniu z 2019 rokiem. W stosunku do 2018 roku nastąpił wzrost o 58,3 %. Wobec danych dotyczących usiłowania dokonania przestępstwa odnotowano wzrost o 13,5 % w 2020 roku. W odniesieniu do roku 2018 nastąpił również wzrost usiłowania dokonania oszustwa o 29,2% (z 130 do 168 zdarzeń).

W kwestii poniesionych przez pokrzywdzonych strat kwota zwiększyła się o 954 336 zł (8,8 %) z 10 827 70 zł w 2019 roku do kwoty 11 782 042 zł w 2020 roku. Wzrost odnotowano również w odniesieniu do oszustw niedokonanych z 4 858 867 zł w 2019 roku do 17 360 341 zł w 2020 roku (wzrost o 257,3%).

Poniżej przedstawiono wykres obrazujący średnią liczbę strat poniesionych przez poszkodowanych w przeliczeniu na 1 czyn. Jak widać kwota ta systematycznie wzrasta, jednak wzrost z 2019 roku na 2020 roku nie jest tak dynamiczny jak w przypadku roku 2018 i roku 2019.

Rys. 10 Analiza strat poniesionych przez pokrzywdzonych.

Rys. 11 Analiza strat poniesionych przez pokrzywdzonych w ujęciu czynów niedokonanych i dokonanych.

W roku 2018 i 2019 kwoty strat poniesionych przez pokrzywdzonych w przypadku oszustw dokonanych były większe od kwot wykazanych w przestępstwach niedokonanych. W 2020 roku odnotowano zmianę tego trendu. Kwota strat oszustw niedokonanych zwiększyła się w stosunku do oszustw dokonanych. Jednakże co istotne suma kwot uległa znacznemu wzrostowi co widać w szczególności w porównaniu roku 2018 i roku 2020.

3.7 Działania profilaktyczne i prewencyjne.

Na terenie województwa małopolskiego w 2020 roku stwierdzono 483 oszustw, w związku z czym udało się zatrzymać 53 osoby podejrzane, w tym 9 osób została zatrzymana na gorącym uczynku. W stosunku do 2018 roku zanotowano wzrost osób zatrzymanych jak widać w poniższej tabeli:

Rok	Przestępstwa stwierdzone	Podejrzani ustalenii w postępowaniu przygotowawczym	Udział %	Zatrzymani „na gorącym uczynku”	Udział %
2018	329	15	5%	2	1%
2019	473	55	12%	9	2%
2020	483	53	11%	9	2%

Tab.5 Analiza zatrzymań na tle stwierdzonych przestępstw.

Udział procentowy osób zatrzymanych „na gorącym uczynku” jest znikomy w granicach 1%-2%.

Prowadzone akcje prewencyjne, medialne, kampanie informacyjne organizowane przez chociażby instytucje bankowe sprawiają, że polskie społeczeństwo staje się coraz bardziej świadome zagrożeń wynikających z oszustw potocznie zwanych „na wnuczka”. Jak wynika z niniejszej pracy odpowiednią nazwą jest metoda na policjanta, najbardziej obecnie rozpowszechniona. Należy zwrócić uwagę, że grupą społeczną szczególnie narażoną na ww. oszustwo są seniorzy głównie mieszkający samotnie, jednakże zagrożenie oszustwem dotyczy również innych grup społecznych, z młodszych przedziałów wiekowych. W przypadku osób starszych niejednokrotnie trudno jest dotrzeć do nich z informacjami na ten temat. Nie każda osoba w podeszłym wieku jest w stanie dotrzeć na spotkanie informacyjne, niektórzy w ogóle nie wychodzą z domu, a wtedy dotarcie do takiej osoby (choćby z ulotką informacyjną) jest niemożliwe albo znacznie utrudnione. Kampanie medialne - telewizyjne, radiowe również mogą być nieskuteczne. Nie wszystkie osoby oglądają telewizję i słuchają radia i należałoby rozważyć w jakich godzinach, na jakich kanałach telewizyjnych szansa na dotarcie do konkretnego odbiorcy byłaby skuteczniejsza. Działania profilaktyczne powinny być dokładnie przemyślane, z uwzględnieniem czynników szczególnie istotnych, a zatem wymagają odpowiednich działań badawczych w tym zakresie.

Zapobieganie oszustwom „na wnuczka” wymaga współpracy z innymi instytucjami. Jednym z takich podmiotów jest Związek Banków Polskich. Przeszkoleni pracownicy banków obsługując osobę w podeszłym wieku, wiedzą jak ostrzec ją przed ewentualnym oszustwem, kiedy ta zamierza wypłacić lub przelać na inne konto spore kwoty pieniężne. Jak już wspomniano w przedmiotowej pracy, nie jest to łatwe zadanie ponieważ przestępcy wskazują często, na pracowników banku jako współpracujących z szajką oszustów i będą utrudniać wypłatę pieniędzy.

Wydaje się, że istotne wsparcie w zwalczaniu omawianego oszustwa może mieć instytucja Kościoła. Osoby starsze z reguły aktywnie uczestniczą w nabożeństwach kościelnych, mają zaufanie do osoby księdza. Nie tylko ambona ale również prasa katolicka, tablice ogłoszeń parafialnych są ważnym medium za pośrednictwem, którego można dotrzeć do seniorów. Z racji swego wieku, seniorzy są częstymi pacjentami różnych placówek medycznych – przychodni, aptek. Jest to kolejne miejsce, w którym można prowadzić skuteczne działania informacyjne w celu zapobiegnięcia opisywanego przestępstwa. Należy zwrócić uwagę na istotę utrzymywania kontaktów rodzin z osobami starszymi co w dzisiejszych czasach nie jest już normą. Z danych wynika, że najczęściej ofiarami przestępstwa są właśnie osoby samotnie mieszkające, które nie utrzymują częstych kontaktów z młodszymi członkami rodziny. Należy pamiętać również o uświadamianiu osób młodszych, które mogą skutecznie dotrzeć do swoich dziadków i babci.

Szeroko rozumiane działania prewencyjne w pierwszej kolejności mają za zadanie zapobiegać oszustwom, a zatem powinny wskazywać jak nie paść ofiarą oszustwa. Niemniej jednak jest jeszcze jeden kierunek działań prewencyjnych, ważny z psychologicznego punktu widzenia i mający znaczenie dla zatrzymania sprawcy i odzyskania pieniędzy. Ogromny wpływ na to ma szybkość reakcji poszkodowanego, czas w którym zorientuje się, że została oszukana. Wiele osób odkłada w czasie zawiadomienie policji, niektóre osoby w ogóle tych zdarzeń nie zgłaszają na policję. Wynika to nie tylko z braku świadomości ale również z poczucia wstydu, że dały się oszukać. Działania prewencyjne powinny uwzględniać również uświadomienie potencjalnych ofiar jak ważne jest zgłaszanie choćby podejrzenia oszustwa co może istotnie wpłynąć na dalszy bieg zdarzeń. W 2017 roku odnotowano zdarzenie, w którym do mieszkającej na terenie miasta Krakowa kobiety zadzwonił oszust stosując legendę „na wypadek”, w której sprawcą miał być syn kobiety. Kobieta nie dała się oszukać, wzięła udział w zaaranżowanym scenariuszu przekazania pieniędzy wraz z policją. W wyniku tych działań udało się dotrzeć do współsprawcy usiłowanego oszustwa.

Podsumowanie

Z danych statystycznych wynika, że działania profilaktyczne dają już widoczne efekty ale muszą one być cały czas prowadzone. Wskazuje na to chociażby stosunek kwot, które zostały utracone do ogółu potencjalnie możliwych. Jednakże skala problemu jest olbrzymia, a kwoty oszustw systematycznie wzrastają pomimo podejmowanych działań profilaktycznych przez różne instytucje rządowe, samorządowe, społeczne. Ogólna ilość przestępstw w skali województwa małopolskiego być może nie jest znacząca, ale kiedy spojrzymy na kwoty wyłudzeń można stwierdzić, że każdego dnia ktoś traci oszczędności całego życia. Należy mieć na względzie również to, iż skala wyłudzeń jest o wiele większa, a grono osób nie zgłasza tych zdarzeń na policję z uwagi między innymi na wstyd przed rodziną.

Działania zapobiegawcze powinny być dostosowane do ciągle zmieniających się metod działania oszustów. Seniorzy muszą wiedzieć jak rozpoznać oszustwa, jak zachować się w sytuacji zagrożenia oszustwem, jakie działania podjąć aby umożliwić ujęcie sprawcy.

Istotnym aspektem, który niestety jest pomijany w aspekcie „oszustw na wnuczka” jest uświadomienie młodych osób o tym jak ważne jest utrzymywanie kontaktu ze swoimi babkami i dziadkami. Poczucie samotności, brak stałych kontaktów z innymi ludźmi zwiększa ryzyko bycia ofiarą omawianego oszustwa, fakt ten przestępcy bezwzględnie wykorzystują. Innym aspektem, często pomijanym w dyskusji na ten temat jest pomoc psychologiczna dla poszkodowanej osoby. Często bliscy mają pretensję do krewnego, który dał się oszukać, niejednokrotnie odsuwają się od niego, a to właśnie wtedy osoba poszkodowana wymaga pomocy i wsparcia najbliższych.

Bibliografia:

Akty prawne:

1. *Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny*

Literatura

1. *B. Jewartowski, Bezpieczeństwo osób starszych w kontekście oszustw metodą na wnuczka jako problem społeczno polityczny, Studia Politicae Universitatis Silesiensis 2016, T. 17*
2. *podinsp. dr Jerzy Gąsiorowski , nadkom. Piotr Podsiedlik, Oszustwo metodą na wnuczka, Wydawnictwo Szkoły Policji w Katowicach, 2012*
3. *Ramus, Obrót powszechny i gospodarczy, Problemy karno materialne i procesowe, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Ekonomii, Prawa i Nauk Medycznych im. prof. Edwarda Lipińskiego w Kielcach, Kielce 2014*
4. *Różańska, B. Pastwa-Wojciechowska, Mechanizmy wywierania wpływu społecznego wykorzystywane przez sprawców przestępstwa oszustwa metodami „na wnuczka” i „na policjanta” , Kultura Bezpieczeństwa Nauka – Praktyka – Refleksje, Nr 30, 2018 (192–209)*
5. *I. Stolarczyk, Oszustwo klasyczne i tzw. oszustwo gospodarcze w polskim prawie karnym. Uniwersytet Śląski w Katowicach Wydział Prawa i Administracji, Katowice 2020*
6. *M. Wojciechowski, M. Hausman, Oszustwa metodą „na wnuczka”. Rola analizy kryminalnej w procesie wykrywczym, „Policja” 2010*
7. *Strzeżek S., Sposób „na wnuczka”, „Stołeczny Magazyn Policyjny” 2010, nr 5.*
8. *H. Dobrowolska, Wnuczkowa mafia. Wydawnictwo Harde, 2019*

Orzecznictwo

1. *wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 20 października 2011 r., sygn. akt: II AKa 145/11*
2. *Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 czerwca 2003 r., sygn. akt: V KK 324/02:*
3. *Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach, z dnia 9 grudnia 2016 r., sygn. akt: II AKa 412/16*

Źródła internetowe

1. <https://palestra.pl/pl/czasopismo/wydanie/7-8-2020/artukul/stosunek-swiadomosci-sprawcy-do-jego-zamiaru-na-przykladzie-przestepstwa-oszustwa>
2. <https://dokumentyzastrzezone.pl/seniorze-nie-daj-sie/>
3. <https://policja.pl/pol/tagi/5699,oszustwa-quotna-wnuczkaquot.html>
4. <https://www.wnp.pl/parlamentarny/spoleczenstwo/kgp-w-2019-roku-metoda-na-wnuczka-wyludzono-ponad-72-mln-zl,50301.html>
5. <https://www.granice.pl/publicystyka/metoda-na-wnuczka-i-na-policjanta-jak-dzialaja-oszusci-wywiad-z-hanna-dobrowolska/1374/1>
6. <https://www.karh.pl/prawo-karne-gospodarcze/oszustwo-art-286-k-k/>
7. <http://bcha.pl/pl/aktualnosci/52,znamiona-strony-podmiotowej-przestepstwa-oszustwa-art-286-kk>

Spis rysunków, tabel, wykresów:

Rys. 1	Formy stadialne przestępstwa.	str. 8
Rys. 2	Stan demograficzny mieszkańców województwa małopolskiego	str.22
Rys. 3	Struktura mieszkańców województwa małopolskiego wg wieku kobiety.....	str.23
Rys. 4	Struktura mieszkańców województwa małopolskiego wg wieku – mężczyźni.....	str.23
Rys. 5	Wykres: osoby pokrzywdzone metodą na wnuczka w poszczególnych latach wg kategorii wiekowych.....	str.24
Rys. 6	Wykres: Oszustwa dokonane - podział pokrzywdzony wg płci.....	str.25
Rys. 7	Rozkład przestępstw ze względu na porę dnia.....	str. 27
Rys. 8	Rozkład przestępstw ze względu na dzień tygodnia.....	str.28
Rys. 9	Rozkład oszustw wg osoby za którą podszywają się oszuści.....	str.29
Rys. 10	Analiza strat poniesionych przez pokrzywdzonych.....	str. 34
Rys. 11	Analiza strat poniesionych przez pokrzywdzonych w ujęciu czynów niedokonanych i dokonanych.....	str.35
Tab. 1	Stwierdzone przestępstwa wg największej liczby w danym roku.....	str.26
Tab. 2.	Przestępstwa stwierdzone na obszarze województwa małopolskiego w latach 2018-2020	str.26
Tab. 3	Analiza przestępstw dokonanych i niedokonanych.....	str.33
Tab. 4	Analiza strat poniesionych przez pokrzywdzonych.....	str.33-34
Tab.5	Analiza zatrzymań na tle stwierdzonych przestępstw.....	str.36

